

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра міжнародних економічних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТОВАРІВ»

Спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

Студентки IV курсу Іщенко Ю.В.

групи МЕ-61а

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Іщенко Ю.В

Керівник професор, доктор економічних наук _____ Д'яконова І.І.

Суми – 2020 рік

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТОВАРІВ»

студентки Іщенко Юлії Віталіївни

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 43 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 26 найменувань, який розміщено на 3 сторінках. Робота містить 4 таблиці, 14 рисунків, а також 4 додатки.

Ключові слова: світовий товарний ринок, товарний ринок України, світова зовнішня торгівля, експорт товарів, імпорт товарів.

Метою даної роботи є вивчення особливостей сучасної світової торгівлі, дослідження сутності процесів міжнародної торгівлі товарами, їх характеристик, особливостей та динаміки розвитку в межах України та на загальносвітовому рівні.

Об'єктом роботи є світові зовнішньоторговельні процеси і участь в них України.

Предметом дослідження є інтеграційний аспект економічних відносин, що виникають в процесі здійснення зовнішньоторговельної діяльності й формування зовнішньоторговельної політики України.

У зв'язку з поставленою метою в дипломній роботі поставлені наступні задачі:

- вивчити теоретичні засади розвитку зовнішньої торгівлі як системи міжнародних економічних відносин;
- виявити роль зовнішньої торгівлі в економіці, визначити функції зовнішньої торгівлі товарами;

- проаналізувати сучасні тенденції товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі України;
- виявити абсолютні та відносні переваги економіки України з метою розробки перспективних напрямків здійснення торгівлі товарами;
- розробити механізм оптимізації структури та обсягів зовнішньої торгівлі України.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, збірники наукових праць, матеріали науково-практичних конференцій, законодавчі акти України, статистичні данні, довідкові матеріали, публікації періодичних видань.

Під час написання дипломної роботи були використані наступні методи наукових досліджень: статистичні та графічні методи, методи порівняльного аналізу та узагальнення даних, методи теоретичного узагальнення, системного аналізу, аналізу й синтезу, структурно-функціональний метод.

Результати дослідження пройшли апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції студентів та молодих вчених імені професора Балацького О.Ф. «Економічні проблеми сталого розвитку», 28-29 квітня 2020 року на базі Сумського державного університету.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2020 рік

Рік захисту роботи – 2020 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
 Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри

_____

(науковий ступінь, вчене звання)

_____

(підпис) (ініціали,
 прізвище)

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 (спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)

студенту 4 курсу, групи МЕ-61а
 (номер курсу) (шифр групи)

Іщенко Юлія Віталіївна
 (прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи Місце України на світовому ринку товарів
 затверджена наказом по університету від «__» _____ 20__ року №__
2. Термін подання студентом закінченої роботи «__» _____ 20__ року
3. Мета кваліфікаційної роботи Вивчення особливостей сучасної світової торгівлі, дослідження сутності процесів міжнародної торгівлі товарами, їх характеристик, особливостей та динаміки розвитку в межах України та на загальносвітовому рівні.
4. Об'єкт дослідження Світові зовнішньоторговельні процеси і участь в них України.
5. Предмет дослідження Інтеграційний аспект економічних відносин, що виникають в процесі здійснення зовнішньоторговельної діяльності й формування зовнішньоторговельної політики України.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах Наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, збірники наукових праць, матеріали науково-практичних конференцій, законодавчі акти України, статистичні дані, довідкові матеріали, публікації періодичних видань.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 Особливості міжнародного ринку торгівлі товарами – 15.04.2020
 (назва – термін подання)

У розділі 1 Зробити загальну характеристику світового ринку торгівлі товарами, дослідити його форми та методи.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Розділ 2 Особливості розвитку світової зовнішньої торгівлі товарами – 10.05.2020

(назва – термін подання)

У розділі 2 Визначити основні тенденції розвитку світового ринку товарів, дослідити товарну та географічну структуру світу.

(зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 3 Місце України на світовому ринку товарів – 28.05.2020

(назва – термін подання)

У розділі 3 Охарактеризувати зовнішню торгівлю України, визначити її структуру та основні напрямки. Визначити роль кожної з областей в процесі обміну товарами. Зробити прогноз розвитку українського ринку торгівлі товарами.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

8. Консультації з роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1			
2			
3			

9. Дата видачі завдання: «___» _____ 20__ року

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав

_____ (підпис)

_____ (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1. Особливості міжнародного ринку торгівлі товарами.....	10
1.1 Загальна характеристика світового ринку торгівлі товарами.....	10
1.2 Форми міжнародної торгівлі.....	14
1.3 Методи міжнародної торгівлі.....	16
2. Особливості розвитку світової зовнішньої торгівлі товарами.....	20
2.1 Міжнародний ринок товарів.....	20
2.2 Товарна та географічна структура світу.....	22
2.3 Тенденції розвитку світового товарного ринку.....	25
3. Місце України на світовому ринку товарів.....	29
3.1 Загальна характеристика зовнішньої торгівлі України.....	29
3.2 Структура товарного ринку.....	31
3.3 Обсяги експорту та імпорту товарів за областями.....	40
3.4 Проблеми та прогноз розвитку українського ринку торгівлі товарами.....	45
Висновки.....	48
Список використаних джерел.....	51
Додатки.....	54

ВСТУП

Зовнішня торгівля завжди займала важливе значення в розробці стратегії розвитку держав, а також в загальній системі світогосподарських зав'язків, оскільки, опосередковує майже усі види міжнародного співробітництва.

На сьогоднішній день у світовому суспільстві все більшого значення набувають процеси міжнародної економічної інтеграції. Виступаючи результатом в першу чергу грандіозних успіхів науково-технічного прогресу та поглиблення розподілу праці, вони призвели до радикальних змін загального вигляду світової економіки, до появи такого феномену, як високоефективні регіональні інтеграційно-господарські комплекси. Серед них найбільш важливе значення надається західноєвропейському інтеграційно-економічному регіону, котрий досяг великих успіхів в сфері інтеграції раніше самостійно існуючих національних господарств.

Сучасний світ існує в періоді інтенсивної глобалізації. Глобалізацію можна коротко описати як об'єктивний процес формування єдиних принципів світового існування. Глобалізація охоплює всі сфери життя сучасного суспільства: політичну, соціальну та економічну. Процеси глобалізації економічної сфери відіграють найвагоміше значення та виступають причинами появи двох останніх типів глобалізації. Вони проявляються у різкому посиленні економічного взаємозв'язку країн світу та підвищення ролі міжнародної торгівлі.

Глобалізацію можна коротко описати як об'єктивний процес формування єдиних принципів світового існування. Глобалізація охоплює всі сфери життя сучасного суспільства: політичну, соціальну та економічну. Процеси глобалізації економічної сфери відіграють найвагоміше значення та виступають причинами появи двох останніх типів глобалізації. Вони проявляються у різкому посиленні економічного взаємозв'язку країн світу та підвищення ролі міжнародної торгівлі.

В умовах науково-технічного прогресу країни різних суспільно-економічних систем мають спільні інтереси в обміні науково-технічним досвідом, новітньою продукцією, результатами наукових досліджень та розробок. Процес глобалізації носить об'єктивний характер, виступаючи безпосереднім результатом розвитку світової економіки та посилення міжнародних зв'язків. Але стають можливими альтернативні моделі глобалізації. Останні, в свою чергу, тісно пов'язані з геополітичною структурою світу та позиціями країн-учасників світового суспільства з інтересами яких необхідно рахуватись. Міжнародна торгівля товарами є однією з ключових складових світового фінансового ринку і процеси обміну товарами та послугами між країнами відбуваються безперервно.

У загальному розумінні, міжнародна торгівля виступає інструментом, за допомогою якого різні країни мають змогу розвивати свою спеціалізацію, покращувати продуктивність ресурсів, що в результаті призводить до збільшення обсягу виробництва товарів. Суверенні держави, так само як окремі особи та регіони країн, значно вииграють через спеціалізацію на певних виробках. Так, підприємства можуть в значному обсязі виготовляти ті товари, в яких країна має відносну перевагу, та закупати ту частину виробів, які не можуть бути ефективно вироблені в даній країні.

Вагомим напрямком розвитку України виступає її ефективна інтеграція у міжнародний економічний простір. Так, від успіху зовнішньоекономічних дій України залежить її розвиток в економічній та соціальній сферах, що і обумовлює актуальність даної теми на сьогоднішній день.

Метою даної роботи є вивчення особливостей сучасної світової торгівлі, дослідження сутності процесів міжнародної торгівлі товарами, їх характеристик, особливостей та динаміки розвитку в межах України та на загальносвітовому рівні.

Об'єктом роботи є світові зовнішньоторговельні процеси і участь в них України.

Предметом дослідження є інтеграційний аспект економічних відносин, що виникають в процесі здійснення зовнішньоторговельної діяльності й формування зовнішньоторговельної політики України.

У зв'язку з поставленою метою в дипломній роботі поставлені наступні задачі:

- вивчити теоретичні засади розвитку зовнішньої торгівлі як системи міжнародних економічних відносин;
- виявити роль зовнішньої торгівлі в економіці, визначити функції зовнішньої торгівлі товарами;
- проаналізувати сучасні тенденції товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі України;
- виявити абсолютні та відносні переваги економіки України з метою розробки перспективних напрямків здійснення торгівлі товарами;
- розробити механізм оптимізації структури та обсягів зовнішньої торгівлі України.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, збірники наукових праць, матеріали науково-практичних конференцій, законодавчі акти України, статистичні данні, довідкові матеріали, публікації періодичних видань.

Під час написання дипломної роботи були використані наступні методи наукових досліджень: статистичні та графічні методи, методи порівняльного аналізу та узагальнення даних, методи теоретичного узагальнення, системного аналізу, аналізу й синтезу, структурно-функціональний метод.

1. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ

1.1 Загальна характеристика світового ринку торгівлі товарами

Міжнародна торгівля означає процес обміну товарами й послугами між покупцями та продавцями з різних країн та виступає однією з рушійних сил для економічного розвитку країн. Вона є сферою міжнародних економічних відносин та являється сукупністю зовнішньої торгівлі товарами, продукцією інтелектуальної власності та послугами усіх країн світу. Якщо розглянути міжнародну торгівлю з точки зору національних економік, там вона має форму зовнішньої торгівлі, тобто означає торгівлю окремої країни з іншими країнами світу.

Міжнародна торгівля товарами має дві складові:

- експорт – вивезення та продаж товарів за кордон;
- імпорт – купівля та ввезення товарів з-за кордону.

Об'єктами світової торгівлі виступають товари (кінцева продукція для виробничого та невиробничого призначення, напівфабрикати, паливо, сировина та інше) і послуги (фінансові, ділові, інформаційні, туристичні та інші).

Суб'єктами міжнародної торгівлі є, звичайно, покупці та продавці товарів та послуг, торговельні посередники і світові організації.

Міжнародна торгівля, як специфічна сфера світової економіки має специфічні риси, що відрізняють та внутрішню національну торгівлю: урядове регулювання світової торгівлі; самостійність національної економічної політики; відмінності країн у соціально-культурній сфері; комерційні й фінансові ризики.

Саме міжнародна торгівля товарами є історично першим та до певного періоду головним типом міжнародних економічних відносин. Тільки наприкінці XX століття провідні позиції в системі світової економіки стали

відігравати різні форми фінансових операцій. Та роль міжнародної торгівлі залишається значною і на сьогоднішній день, що можна побачити у зростанні її обсягів. Економісти навіть стверджували, що зростання в 90-х роках ХХ століття мало вибуховий характер, адже обсяги міжнародної торгівлі мали приріст у 6% щороку.

Процеси міжнародної торгівлі спираються на загальновідомі теорії, такі як меркантилізм, теорія абсолютних і порівняльних переваг, теорія Хекшера-Оліна та багато інших. Для кращого розуміння тенденцій та існуючих особливостей торгівлі розглянемо основні теорії.

Так, меркантилізм є історично першою моделлю міжнародної торгівлі, яка обґрунтувала необхідність економічної експансії існуючих національних держав за межі кордонів. Меркантилісти вважали, що наш світ володіє обмеженою кількістю багатств. Саме тому загальна картина може змінюватись лише шляхом перерозподілу, тобто зубожіння однієї країни для збагачення іншої та навпаки. Визначною заслугою є також те, що меркантилісти першими винайшли струнку теорію світової торгівлі, довели її значення в економічному розвитку та зростанні країн, запропонували можливі варіанти її розвитку та вперше відобразили те, що на сьогоднішній день називається платіжним балансом.

Щодо теорії абсолютних переваг, вона базується на припущенні, що усі країни експортують ті групи товарів, які виробляються з меншими витратами, й імпортують товари, які випускаються з меншими витратами в інших країнах. Тобто, процеси міжнародної торгівлі спираються на наявність абсолютних переваг у виробництві товарів певними країнами. Так, єдиним фактором виробництва у даній моделі виступає праця, а ціна певного товару виражається у кількості праці на виробництво іншого. Пізніше, теорія абсолютних переваг була розвинута, що призвело до думки про вигідність зовнішньої торгівлі навіть за відсутності абсолютної переваги у виробництві певної групи товарів. Так виникла теорія порівняльних переваг, яка застосовувала поняття «альтернативна ціна». Дане міркування становить собою певний робочий час,

за який виробляється одиниця товару, у співвідношенні з часом, що витрачається на виробництво іншого товару.

Теорія Хекшера-Оліна не заперечувала теорію трудової вартості, а лише доповнювала її положенням, що окрім праці під час формування вартості приймають участі й інші фактори виробництва (земля, капітал). Дана теорія припускає, що в першу чергу країнами експортуються товари інтенсивного застосування факторів, які наявні у надлишку, й імпортуються товари інтенсивного використання факторів, що є дефіцитними. Якщо, наприклад, в Австралії у відносному надлишку земля, в той час, коли Англія має надлишок робочої сили, то наслідком такого становища стане те, що Австралія буде експортувати «землеінтенсивні» товари (вовна), в той час, коли Англія буде експортувати «працемісткі» товари (текстильні вироби).

За допомогою теорій міжнародної торгівлі ми можемо зрозуміти причини процесів, які відбуваються на світовому товарному ринку, виокремити фактори, що впливають на торгівельну політику країн та, звичайно, спрогнозувати ситуацію на ринку, виходячи з чинників впливу на ту чи іншу країну.

Протягом останніх кількох років тенденції міжнародної торгівлі характеризувалися спочатку анемічним зростанням (2012-2014 рр.), потім спадом (2015 та 2016 рр.) Та нарешті сильним зростанням (2017 та 2018 рр.). Хоча період анемічного росту був постійним процесом після великої рецесії 2009 року, особливо дивовижним було те, що спад 2015 та 2016 років відбувся на тлі позитивного зростання реального ВВП у світі. Така закономірність в основному була безпрецедентною і була наслідком декількох факторів, серед яких зниження цін на товари, слабкий попит у великих економіках та подорожчання долара США. 2017 рік також був значною мірою непередбачуваним, тим більше, що сильний приріст торгівлі за 2018 рік, як і минулого року, характеризувався зростаючою глобальною невизначеністю. Хоча ще зарано оцінювати, чи почала міжнародна торгівля слідувати більш циклічній схемі, останні тенденції, очевидно, є рідкістю. [1]

Швидкі темпи розвитку міжнародної торгівлі позитивно впливають на економічні системи країн, що розвиваються, та стимулює їх експорт.

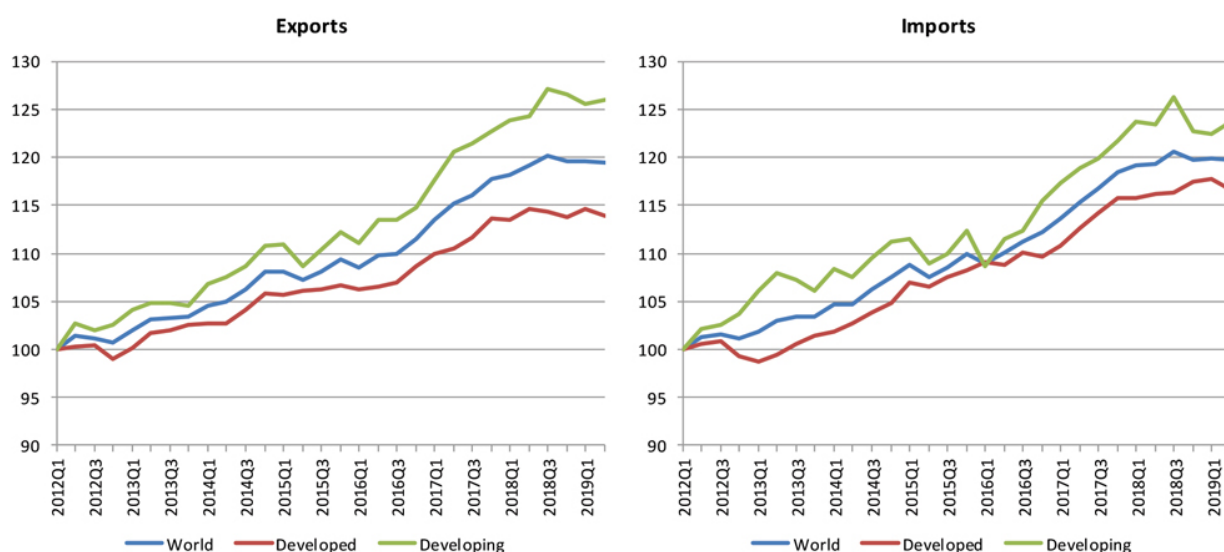

Рис. 1 – Обсяги світового експорту та імпорту за 2012-2019 рр.

*Джерело – WTO, UNCTAD

Виділяють низку факторів, що безпосередньо впливають на показники світової торгівлі. До економічних чинників відносяться демпінг й антидемпінгові розслідування, субсидії, стандарти якості продукції і технічні бар'єри, кількісні обмеження на ввезення певних товарів, мита, квотування, проведення політики державних закупок та процес ліцензування імпорту й експорту. Також, значну роль відіграють валютні курси, ступінь відкритості економіки, процеси лібералізації торгівлі та відповідна макроекономічна політика.

Міжнародна торгівля залишається таким же вагомим стимулом для зростання та розвитку міжнародної економіки. Світові торговельні потоки значно випереджають обсяги зростання обсягів виробництва у світі. Це зумовлюється поглибленням міжнародного поділу праці, поява та розвиток нових типів поділу праці, що становлять собою основу міжнародної економічної інтеграції. Так, в найбільш інтегрованому світовому

економічному угруповуванні – ЄС, торгівля випереджає в своїх обсягах виробництво у 3 рази.

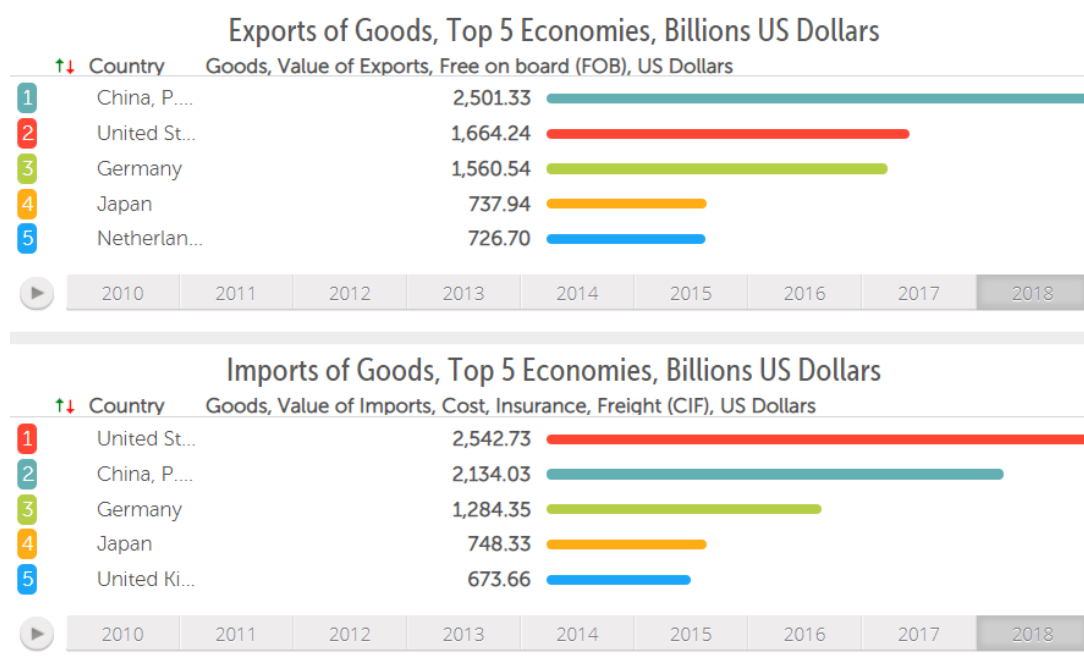

Рис. 2 – Топ-5 експортерів та імпортерів товарів на 2018 рік, млрд дол.

*Джерело – International Monetary Fund

З таблиці видно, що провідні позиції займають США та Китай – безпосередні лідери міжнародного ринку на сьогоднішній день. Серед Європейських країн в топ-5 увійшла Німеччина з обсягами експорту товарів 1560 мільярдів доларів.

1.2 Форми міжнародної торгівлі

На сьогоднішній день у світовій практиці застосовують велику кількість форм та методів міжнародної торгівлі товарами. У структурі світової торгівлі виділяють наступні форми:

1. Торгівля сировиною.

У структурі світової торгівлі товарами 1/3 частину займає саме торгівля сировинними товарами. До них відносяться: сільськогосподарська сировина рослинного та тваринного походження та продукти їх переробки (бавовна, шерсть, шкіряна сировина), мінеральна сировина та продукти її переробки (руда, чорні та кольорові метали), продукти хімічної промисловості та окремі види продовольства, що потребують подальшої переробки.

Попит та пропозиція на сировину набагато більша, ніж на готову продукцію, він залежить від кліматичних умов, природних запасів, політико-економічних криз, особливо у важливих сировинних регіонах. Для торгівлі сировинними товарами характерним є прагнення партнерів до укладання тривалих відносин на основі довгострокових міжнародних контрактів, в яких експортеру надається стабільний ринок збитку, а імпортеру – гарантоване постачання виробництв сировиною та матеріалами.

2. Торгівля виробничими товарами та товарами широкого збитку.

Торгівля виробничими товарами, так само, як і товарами широкого збитку, має ряд особливостей, які характеризуються великою неоднорідністю якісних характеристик, сезонністю виробництва та вжитку, обмеженістю строків використання, наявністю та необхідністю оптової та розгалуженої роздрібною мережі.

Під впливом зростаючої конкуренції кількість торгових фірм, що здійснюють прямі закупки та продаж продовольчих товарів, постійно скорочується, уступаючи місце транснаціональним корпораціям, обслуговуючим товарообіг завдяки міжфіліальним поставкам та використанню товарних бірж. Через них проходить близько 90% поставок кави та какао-бобів, близько 80% зернових. Враховуючи велику економічну значимість поставок продовольчих товарів (цукор, зернові та бобові, кава, риба, картопля), світовий ринок має до них високі вимоги якості.

3. Торгівля готовими продуктами

На відміну від сировини та напівфабрикатів, готова продукція призначена для кінцевого споживача. Основну групу таких товарів є знаряддя

праці та засоби виробництва. Гармонізована система опису та кодування товарів до готової продукції відносить: машини, обладнання, механічні пристрої, апарати, прибори, електронно-обчислювальну техніку, пристрої зв'язку, транспорт, допоміжне обладнання.

4. Торгівля виробами в розібраному вигляді, прогресивна збірка

Експорт готової продукції у вигляді деталей використовується в міжнародній торгівлі для підвищення її конкурентоспроможності та для подолання різноманітних митних та адміністративних бар'єрів, направлених на обмеження імпорту готової продукції та захисту інтересів національних виробників. Дана форма світової торгівлі супроводжується пониженими митними зборами, що зумовлює розвиток національної промисловості через створення нових підприємств для збірки товарів.

5. Торгівля комплектним обладнанням.

Експорт комплектного обладнання є сучасною формою торгівлі та відображую потреби світового ринку капітального будівництва, що розвивається. Комплектне обладнання є основною складовою процесу виробництва, єдиним технологічним комплексом підприємства чи об'єкту, що знаходиться в процесі будівництва. Саме тому поставка комплекту технологічного обладнання нерозривно пов'язана з наданням необхідних послуг: проектно-вишукувальних, конструкторських, технологічних, налагоджувальних робіт, супутніх ліцензій, організації навчання адміністративно-виробничого персоналу.

1.3 Методи міжнародної торгівлі

Широке використання посередників у міжнародній торгівлі та розглянуті нами особливості її сучасних форм надають можливість виявити та відповідні методи ведення міжнародної торгівлі.

Одним з методів міжнародної торгівлі є торгівля на біржах та аукціонах. Товарна біржа являє собою постійно діючий ринок товарів, що вирізняються якісною однорідністю та взаємозамінністю, що надає можливість ведення торгівлі без надання та безпосереднього огляду товарів за певними принципами і стандартами. До таких товарів відносять масові сировинні та продовольчі товари: мідь, свинець, цинк, алюміній, нікель, інші кольорові і рідкоземельні метали; пшениця та інші зернові і бобові; каучук, бавовну, джут, пряжа, шовк, оливкова та рослинна олії, цукор, кава, какао, текстильна сировина та інші. Всього – близько 70 товарів міжнародної торгівлі. Важливі біржі знаходяться у великих центрах світової торгівлі – Амстердамі, Антверпені, Гамбурзі, Лондоні, Нью-Йорку, Парижі, Сінгапурі, Сіднеї, Токіо, Чикаго та інших.

Біржі відрізняються за організаційно-правовим принципом на приватні та публічні. Так, публічні біржі організуються на основі спеціальних законів про біржі за участі органів державного управління. Їх діяльність носить відкритий, публічний характер з точки зору можливості участі будь-яких підприємців та звітності про свою діяльність. Члени біржі та будь-які підприємці платять біржі заздалегідь визначені суми за участь в операціях та встановлений процент від вартості укладених на біржі угод. Даний підвид бірж має регіональний характер та є досить розповсюдженим в Європейських країнах.

Що до приватних бірж, вони зазвичай існують у формі закритих акціонерних товариств з обмеженою кількістю членів, які виступають власниками біржових сертифікатів. Кожний учасник даних бірж має хоча б один такий сертифікат, що надає право на здійснення біржової діяльності. Біржа від свого імені не укладає жодних угод; дані операції здійснюють її члени через своїх професійних посередників-брокерів.

Біржові товари є строго стандартизованими. Продається та купується не певна партія товару, а біржовий контракт, що містить строго визначену

кількість товару даного сорту, типу та марки. Кількість товару у кожній угоді визначена згідно з видом товару.

Найбільш відомою формою організації міжнародної торгівлі, яка з'явилась значно раніше товарних і тим паче фондових бірж. Але вона успішно зберігає своє призначення, виконуючи роль періодично діючих центрів торгівлі для товарів з індивідуальними споживчими характеристиками.

На сьогоднішній день аукціони відіграють важливу роль на ринках торгівлі чаю (70% обсягу продажів на світовому ринку), хутра (80%), а також коней, риби, табаку, овочей, фруктів, квітів, вина, кави та інших товарів рослинного і тваринного походження.

За масштабом аукціони поділяються на національні та міжнародні. Велика кількість аукціонів відомі своїми традиційними товарами: чай – Сінгапур, Калькутта; пушнина – Монреаль, Осло, Санкт-Петербург; коні – Довілл (Франція), Лондон, Москва; квіти – Амстердам.

Аукціони представляють собою комерційні організації, що мають спеціалізоване обладнання, необхідне для торгівлі, приміщення та висококваліфіковані кадри. Зазвичай це паєві організації або крупні торгівельні компанії, які монополізували той чи інший вид товару. Вони скупляють за свій рахунок товари у виробників, постачальників, диктуючи закупівельні ціни, а також приймають на перепродаж товар і від незалежних виробників на комісійних умовах. Крупні аукціони мають власні виробництва для переробки сировинних товарів.

Організація аукціонних торгів має чотири стадії:

- підготовка аукціону;
- попередній огляд товарів;
- аукціонні торги;
- оформлення та виконання аукціонної угоди.

Одним з найбільш розповсюджених методів сучасної торгівлі є розміщення замовлень через внутрішні та міжнародні торги. Торги – метод підписання угод купівлі-продажу, за якого покупець (замовник) оголошує

конкурс для продавців (постачальників) на товар чи послуги із заздалегідь визначеними характеристиками та після порівняння отриманих пропозицій підписує контракт з тим продавцем, який запропонував товар на найбільш привабливих для покупця умовах.

У сучасних умовах торги виступають розповсюдженим способом розміщення замовлень на поставки машин та обладнання, крупних партій сировини, виконання наукових, проектних робіт, будівництва промислових і соціальних об'єктів. Торги проводяться покупцями та замовниками державного і приватного секторів економіки розвинутих країн та країїн, що розвиваються.

2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ТОВАРАМИ

2.1 Міжнародний ринок товарів

На сьогоднішній день процеси міжнародної торгівлі є дуже динамічними. Дана тенденція значним чином зумовлюється поглибленням спеціалізації і кооперації виробництв в країнах, також скасуванням великої кількості обмежень на світовому ринку товарів, підвищенням темпів розвитку групи «нових індустріальних країн».

Визначні позиції на ринку міжнародної торгівлі товарами займає група промислово розвинутих країн. На них припадає близько 70% від загального обсягу торгівельних операцій. А, відповідно, на групу країн, що розвиваються, та країни з перехідним типом економіки припадає близько 30% світового експорту й імпорту.

Найбільшими гравцями на ринку експорту є США, Німеччина, Японія, Франція, Італія та Великобританія.

Навіть не зважаючи на всеохоплюючу тенденцію до зростання, міжнародна торгівля характеризується значними коливаннями, зумовленими економічними кризами, посиленням енергетичної кризи, недостатньою кількістю сировини та багатьма іншими проблемами.

На сучасному етапі визначною рисою є підвищення частини торгівлі між індустріальними країнами. На даний тип міжнародної торгівлі товарами припадає понад 30% всього обсягу транзакцій. Країни, які є менш розвиненими, намагаються посилювати свою позиції у світовій торгівлі товарами за допомогою диверсифікації, тобто одночасного розвитку великої кількості напрямків та розширення асортименту.

Значення міжнародної торгівлі все більше зростає для економік усіх країн світу, навіть не зважаючи на той факт, що світові торгівельні зв'язки є

досить нестійкими. Це зумовлює зміни в структурі та напрямках товарообороту країн.

На наступному графіку ми можемо побачити динаміку розвитку міжнародного ринку торгівлі товарами станом на 2019 рік.

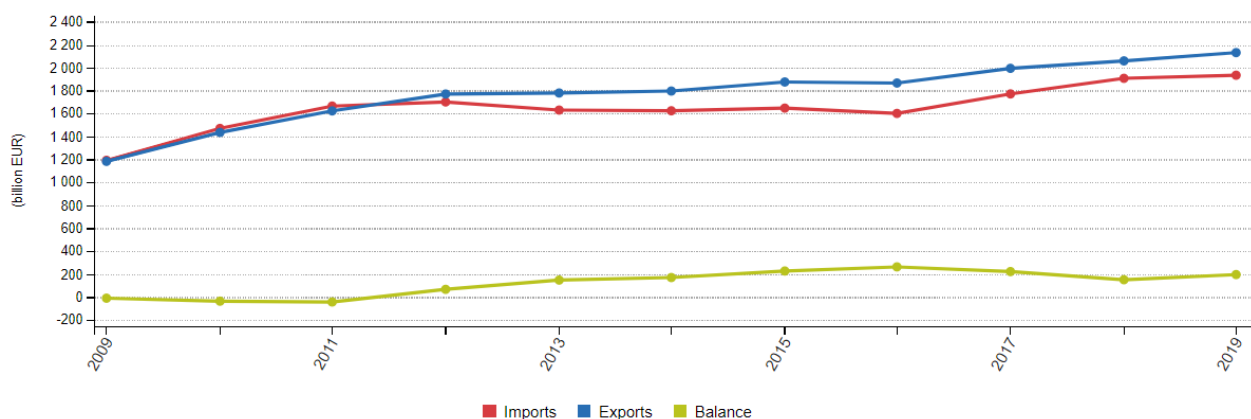

Рис. 3 – Розвиток міжнародного ринку товарів світу за 2009-2019 рр.

*Джерело –Eurostat

Ми бачимо, що на стан грудня 2017 року розвинуті країни (крива синього кольору) та країни, що розвиваються (крива зеленого кольору) знаходились на приблизно однакових позиціях за торгівельним балансом на міжнародному ринку.

Слід виділити чинники, що зумовлюють стабільність та стійкість розвитку і зростання світової торгівлі товарами:

- поглиблення торгівельної та економічної інтеграції зі створенням спільних ринків, зон вільної торгівлі та ін.;
- послаблення жорстких правил, лібералізація процесів міжнародної торгівлі товарами;
- розвиток науково-технічної революції;
- створення у країнах з перехідним типом економіки нових економічних моделей, що орієнтуються на зовнішні ринки.

На сучасному етапі свого розвитку міжнародна торгівля стала важливою сферою економічних відносин кожної країни. Також, збільшився її вплив на міжнародний економічний розвиток.

Що до товарів, то на сьогодні значно скоротилась частка торгівлі сировиною та різко підвищилась питома вага готових виробів. Наприклад, в Японії і Німеччині, частина торгівлі готовою продукцією в обсягах експорту становить 90%. Взагалі, товарна структура міжнародного експорту країн складається на більш ніж 70% з торгівлі товарами обробної промисловості та її частка постійно зростає. І менше ніж на 30 % з сировини та продовольчих товарів. Також, високі темпи розвитку спостерігаються у міжнародній торгівлі автомобілями та виробничим обладнанням а також продукцією для електротехнічної промисловості. Для міжнародного експорту характерною рисою є підвищення значимості наукомісткої продукції.

2.2 Товарна та географічна структура світу

Дуже важливою характеристикою світової торгівлі є розподіл потоків серед окремих країн та груп країн з точки зору товарного та географічного розподілів. Дані структури торгівлі спираються на товарне наповнення та географічний розподіл товарів, які продаються і купуються по всьому світу.

Тенденцією у процесах торгівлі товарами можна виділити збільшення відносної частини торгівлі товарами, що випускаються обробною промисловістю та зменшення частки продовольства й сировини.

Наступна таблиця характеризує розріз регіонів світу з огляду на товарну структуру у контексті трьох основних галузей промисловості: сільське господарство, добувна промисловість та обробна промисловість. Дані наведені на 2016 рік.

Табл. 1 – Товарна структура світового експорту за регіонами у 2016 році

Регіон	Сільське господарство		Добувна промисловість		Обробна промисловість		Всього	
	млрд. дол.	%	млрд. дол.	%	млрд. дол.	%	млрд. дол.	%
Європа	656	9,5	901	13,0	5204	75,2	6913	100,0
Азія	451	7,7	818	13,9	4389	75,1	5845	100,0
Північна Америка	287	12,1	511	21,6	1547	65,6	2357	100,0
Латинська Америка	241	31,7	322	42,5	199	26,2	758	100,0
СНД	64	7,6	512	60,8	238	28,3	841	100,0
Африка	55	9,3	395	67,1	121	20,5	588	100,0
Близький Схід	38	2,8	824	61,7	327	24,4	1335	100,0
Світ	1792	9,6	4283	23	12025	64,5	18637	100,0

Дані, наведені у таблиці 1, показують взаємозв'язки рівня економічного розвитку певних країн та структури їх зовнішньоторгівельної діяльності. Таким чином, для західноєвропейських, північноамериканських та азійських країн, що відносяться до групи промислово розвинутих та нових індустріальних країн з переважаючою часткою набутих конкурентних переваг, структура експорту складається насамперед з продукції обробної промисловості. Що до країн Близького Сходу і Африки, що володіють значними обсягами природних ресурсів, вагому частину складає видобувна промисловість. Група країн СНД спирається на використання своїх природних конкурентних переваг, саме тому їх товарна структура торгівлі відрізняється від загальноприйнятих світових тенденцій та складається з високої частки продукції добувної галузі промисловості.

Географічна структура являє собою розподіл торгівельних потоків серед окремих країн та їх груп, які відокремлюються за територіальними чи організаційними характеристиками.

Географічна структура за територіальною ознакою – це дані про міжнародну торгівлю країн, що належать до певної частини світу, або до певної групи.

Починаючи з другої половини двадцятого століття виділяють певну нерівномірність в динаміці зовнішньої торгівлі, що значно впливає на співвідношення сил серед країн на міжнародному ринку торгівлі товарами. Так, промислово розвинуті країни складають 70-75% міжнародної торгівлі; країни, що розвиваються – 20% а минулі соцкраїни – 10%.

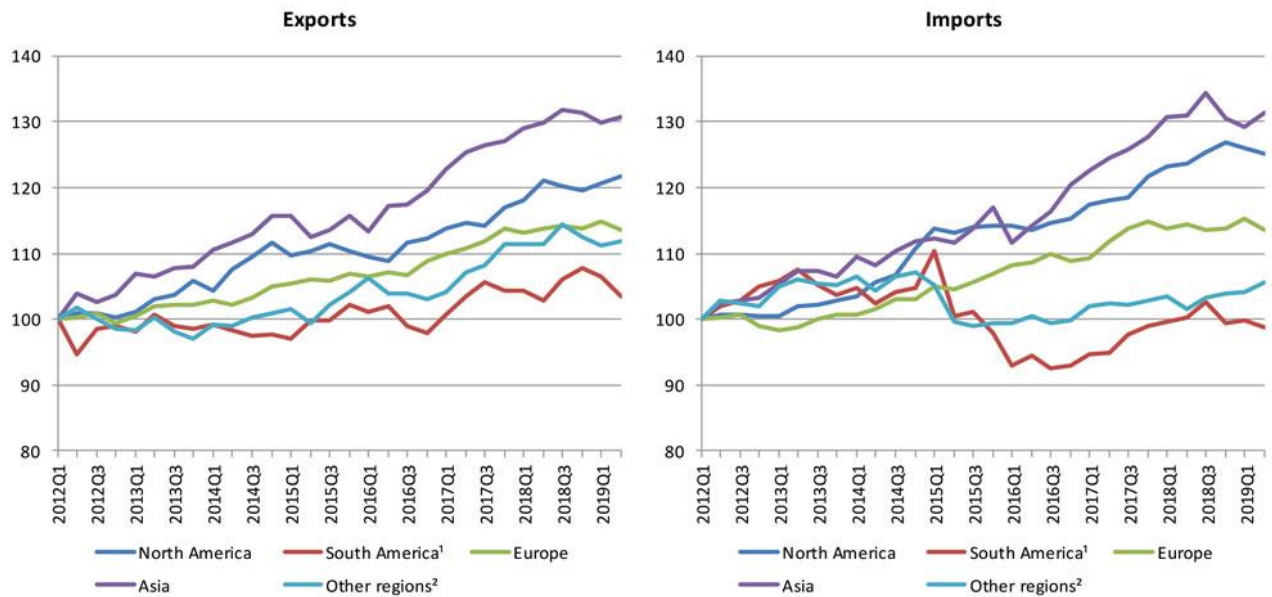

Рис. 4 – Експорт товарів основних регіонів світу на 2018 рік

*Джерело – International Monetary Fund

На графіку ми можемо побачити динаміку обсягів експорту та імпорту товарів за 2012-2019 роки.

Так, перше місце у експорті товарів займають країни Азії, на другому місці – країни Північноамериканського регіону, потім за обсягами експорту стоїть Європа, після чого – Південно-Східний регіон, Північна Африка та Пакистан, п'яту позицію займає регіон Сахари і на останньому місці знаходиться Західний регіон. На сьогоднішній день найбільшими світовими експортерами є США, Китай, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія, Канада, Італія, Нідерланди та Індія.

Географічна структура за організаційною ознакою включає в себе дані про торгівлю між країнами, які належать до певних політичних та інтеграційних угруповань. (наприклад, країни зони ЄС).

2.3 Тенденції розвитку світового товарного ринку

Поглиблення міжнародного поділу праці призводить до підвищення ролі світового ринку товарів та послуг. Світовий товарний ринок поділяють на три основні групи:

- ринок базових товарів (сільськогосподарська продукція та продукція добувної промисловості);
- ринок середньо- та низькотехнологічних, в основному працеінтенсивних готових виробів та напівпродуктів;
- ринок високотехнологічної продукції.

Перша група (базові товари), частка якої постійно зменшується, виступає ринком збуту продукції країн, що розвиваються, та частини країн з перехідним типом економіки. Через те, що якість базових товарів більш менш однакова, тут основною формою суперництва виступає цінова конкуренція, а формою протидії їй – картельні угоди (ОПЕК), субсидії сільському господарству.

Масова частка двох останніх груп у міжнародному обміні має стійкий приріст. В групі середньотехнологічних готових виробів конкурують переважно країни, що розвиваються. Конкуренція тут надуває все більш жорсткий характер через активний вихід на ці ринки країн з перехідною економікою.

Ринок високотехнологічної продукції представляє собою сферу жорсткої конкуренції між розвиненими країнами, що беруть участь у постійній

гонці науково-технічних інновацій та не зацікавлені у появі на світовому ринку нових конкурентів.

Існуючий поділ країн світу на держави-постачальники сировини та держави-власники фінансових та інтелектуальних ресурсів призводить до збільшення розриву в показниках ВВП на душу населення між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються.

Загалом, основними тенденціями на світовому ринку торгівлі товарами є загострення конкуренції, зростання монополізації торгівлі, підвищення вимог до техніко-економічних характеристик товарів. Все це змушує фірми ще більше активізувати роботу над вдосконаленням виробництва, форм та методів збуту, організовувати комплектувальні підприємства за кордоном, створювати власні чи змішані торгові фірми в інших країнах та інше. Найбільше значення у світовій торгівлі має продукція обробної промисловості: на її долю припадає близько $\frac{3}{4}$ світового товарообороту. Особливо швидко зростає частка таких видів продукції, як автомобілі, обладнання, транспортні засоби та хімічна продукція. Частка продовольства, сировини та пального складає близько $\frac{1}{4}$. Найбільш динамічно розвивається торгівлі науковомісткими товарами та високотехнологічною продукцією.

Разом зі звичайними експортно-імпортними операціями, тобто торгівельними контрактами між продавцями та покупцями, за останні 2 десятиріччя на світовому ринку великого розповсюдження набула практика збуту та покупки товарів на аукціонах, різноманітних біржах та торгах.

Тенденції розвитку міжнародної торгівлі товарами звичайно формуються під впливом певних подій політичного характеру.

Щодо проблеми зростання тенденції протекціонізму у країнах по всьому світу, причиною даних процесів стало довготривалого конфлікту між США та Китаєм та загального стану постійної невизначеності. Міжнародний ринок торгівлі товарами все більше характеризується великою нестабільністю і безліччю ризиків як для імпортерів, так і для експортуючих країн. Наприклад, США вводить підвищені тарифи на імпорту металів, що виступає фактором

впливу на процеси світової торгівлі товарами, в тому числі і з території України. Також, планується введення обмежень на імпорт з Китаю та ЄС, що становить мільярди доларів щорічного торгівельного обороту між країнами. Інші країни також активно вводять тарифні та нетарифні бар'єри для обмеження імпорту з інших держав. Звичайно, дані процеси є факторами негативного впливату на всю систему торгівлі товарами, диверсифікації експорту та ін.

Іншою важливою тенденцією є бездокументарна торгівлі і фінтех, що зумовлюється процесами лібералізації торгівлі. Загальновідомо, що процеси міжнародної торгівлі пов'язані з передачею та укладанням величезної кількості паперів обома сторонами угоди. Так, як ми живемо у період сучасних технологій, що постійно розвиваються, сфера світової торгівлі також не залишилась без удосконалень. Наприклад, у 2018 році була створена європейська блокчейн-платформа «We Trade», яка значно спрощує подолання труднощів, виникаючих при виконання міжнародних договорів на постачання.

Найважливішим та найамбітнішим економічним проектом світу сьогодні називають стратегічну ініціативу Китаю «Пояс та шлях». Вона включає понад 65 країн, близько 70% населення світу та 30% від загальносвітового ВВП. Ідея полягає у покращенні транспортної системи регіонів Європи, Азії, Близького Сходу й Африки. Звичайно, дана ініціатива надасть величезні можливості для всіх країн-учасників проекту, спростить процеси міжнародної торгівлі та логістики. Але, потрібно також враховувати й те, що шлях проходитиме через низку країн з абсолютно різними правовими системами, що значно ускладнить правове урегулювання. Тенденція спричинена відповідною макроекономічною політикою Китаю.

Прагнення Трампа замінити Північноамериканську угоду (NAFTA) відобразились у підписання нової угоди між Мексикою, США та Канадою, яка отримала назву USMCA (United States-Mexico-Canada Agreement). Звичайно, це впливатиме на процеси міжнародної торгівлі товарами, адже спростить товарний обмін між цими країнами. Об'єднання США, Канади та Мексики в

найбільший світовий торговельний блок може спричинити також розвиток певних галузей в українській промисловості, що будуть користуватись попитом. Поява даної тенденції спричинена такими факторами впливу, як зміна макроекономічної політики країни та лібералізація торгівлі.

Тож, на сьогоднішній день ми можемо спостерігати глобальні тенденції політизації світової торгівлі, розвиток протекціонізму, бездокументарного типу міжнародної торгівлі, фінтеху й інноваційних торговельних платформ, продовження розвитку Китаю («Пояс та шлях») та затвердження нової угоди між США, Канадою й Мексикою.

3. МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ТОВАРІВ

3.1 Загальна характеристика зовнішньої торгівлі України

Слід також виділити основні тенденції сфери зовнішньої торгівлі України: невеликий приріст експорту та імпорту відносно минулих років, а також стійкий приріст негативного сальдо – обсяги імпорту збільшуються швидше, ніж обсяги експорту. Загалом, ці тенденції наростають протягом всього періоду після 2014 року, що свідчить про те, що «євроінтеграція» не пішла на користь українській економіці в цілому. Хоча окремі сільськогосподарські компанії збільшили свій експорт до країн Європи, країна в цілому стала продавати менше товарів за кордон, а придбавати більше і за вищими цінами.

Наприклад, за підсумками 2018 року, експорт з України склав 39 мільярдів доларів, збільшившись на 10% з аналогічним періодом 2017 року, а імпорт досяг рівня 47 мільярдів доларів, що перевищує минулі показники на 17%. Таким чином, негативне сальдо зовнішньої торгівлі досягло рівня 8 мільярдів доларів, а коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,83 – проти 0,88 у січні-жовтні 2017 року.

Ми можемо дослідити обсяги імпортно-експортних операцій та торговельних операцій України у наступній таблиці.

Табл. 2 – Зовнішньоторгівельний баланс України, 2017-2019 рр., тис. дол. США

Експорт			Імпорт			Сальдо		
2017 р.	2018 р.	2019 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
432647	473349	500603	496071	571875	607836	–	–	–
36,0	87,0	35,5	73,9	78,0	62,3	634243	985259	107233
						7,9	1,0	26,8

Основним торговельним партнером України залишається Росія, не зважаючи на всі санкції проти 468 російських суб'єктів господарської

діяльності. Навіть при таких умовах, експорт в Російську Федерацію складає близько 8% від всього українського експорту, а імпорт – 14,2%. При цьому в даній ситуації більше страждають українські виробники, адже імпорт з Росії зростає з кожним новим періодом, все більше захоплюючи українські ринки товарів. Усі експортери та імпортери українських товарів зазначені в додатку Б. Так, основними ринками експорту для України є Росія, Польща, Італія, Турція та Німеччина. Що до імпорту, Україна більш за все придбає товари з Росії, Китаю, Німеччини, Білорусі та Польщі.

У самій структурі експорту також продовжується тенденція останніх років – тобто відбувається поступове скорочення експорту товарів з високою додатковою вартістю та збільшення експорту сировини.

Також, можна виділити дві основні загрози росту експорту українських товарів. По-перше, значну роль відіграє політичний аспект – нескінченні спроби розірвати торгівельні відносини з Російською Федерацією та іншими країнами СНД. По-друге, сировинна направленість експорту – ціни на сировину та напівфабрикати зазвичай є нестабільними, відповідно, непередбачуваною та нестабільною стає економіка країни, залежної від експорту сировини.

Найбільш стабільними є ціни на товари з найбільшою додатковою вартістю, а обсяги та ціни експорту кукурудзи та зерна з України значно залежать від погодних умов наприклад в Аргентині чи Австралії, через що ціни можуть різко впасти чи різко піднятися. У таких умовах дуже важко прогнозувати прибутки та витрати.

Таким чином, перед нами постає наступна картина українського експорту: лишившись ринків країн СНД та не збільшив суттєво експорт у західні країни, українські товари намагаються пройти на ринки країн третього світу. Але диверсифікувати експорт при втраті традиційних ринків не так просто: адже крупні та заможні країни захищають своїх вітчизняних виробників.

3.2 Структура товарного ринку

Основною формою зовнішньоекономічних зв'язків України виступає саме зовнішня торгівля. Пріоритетність зовнішньоторгівельних відносин як фактору розвитку національної економічної системи є очевидною. Товарна та географічна структури товарного ринку значно залежать від змін, що відбуваються на міжнародній арені.

На сьогоднішній день Україна значно розширила свою географію міжнародної торгівлі з компаніями 202 країн. Обсяги операцій експорту та імпорту відображено в ДОДАТКУ В. Також, було укладено дві важливі угоди про вільну торгівлю з Ізраїлем та Канадою, що відповідно призвело до збільшення частки даних країн в загальній структурі експорту та імпорту.

Розглянемо структуру експорту України на 2019 рік. Так, рейтинг країн, до яких поставлялись українські товари очолюють країни ЄС, Китай та Росія.

Табл. 3 – Основні торговельні партнери України в експорті товарів на 2019 рік

№ з/п	Назва країни	Обсяг експорту товарів, млн дол.	Темп зростання/зниження, 2019 рік до 2018 року, у %	Питома вага країни у загальному обсязі експорту товарів з України, у %
1	Країни ЄС (28)	20 752,3	103,0	41,5
2	Китай	3 593,7	163,3	7,2
3	Російська Федерація	3 243,1	88,8	6,5
4	Туреччина	2 619,1	111,3	5,2
5	Єгипет	2 254,1	144,8	4,5
6	Індія	2 024,1	93,0	4,0
7	Білорусь	1 549,9	118,8	3,1
8	США	978,9	88,1	2,0
9	Саудівська Аравія	744,4	99,4	1,5
10	Індонезія	735,3	119,3	1,5

Відповідно до даних Державної служби статистики, обсяги експорту з Китаєм зросли більше ніж на 63% у порівнянні з 2018 роком і, відповідно, становлять 3,6 млрд доларів. Що до Польщі, то за рік додалось близько 1,2% експортованих продуктів, що становить 3,3 млрд доларів. Торгівельні відносини з Російською Федерацією мають тенденцію до сповільнення. Показники впали на 11,2% і у 2019 році експорт становив 3,2 млрд доларів.

Також, Україні збільшила експорт у Туреччину на 11,3%, що у грошовому обсязі склало 2,6 млрд доларів. До Італії країна експортувала товарів на 2,4 млрд доларів, не зважаючи на те, що у відсотках обсяги скоротились на 8%.

У порівнянні з минулим роком поживлення експорту відбулось і з Німеччиною, Нідерландами, Білоруссю, Іспанією, Румунією, Чехією, Індонезією, Молдовою, Словаччиною, Англією, Бельгією та Єгиптом. Зменшився експорт у США, Ірак, Болгарію, Грузію, В'єтнам, Індію та Угорщину.

У 2019 році експорт українських товарів зріс на 5,8% та сягнув 50,1 млрд доларів. Підвищення обсягів експортованих товарів відбулось за групами, вказаними на рисунку 7 та пов'язано зі збільшенням експортного постачання.

Загалом, протягом останніх років основними позиціями в українському експорті виступають металопродукція, продукти агропромислового комплексу і залізнорудна сировина. Рослинних продуктів було продано на 31% більше (12,9 млрд доларів), ніж минулого року. Також продаж тваринного жиру і рослинних олій зріс на 5,3%, а харчових продуктів на майже 6,7% (4,7 та 3,2 млрд доларів відповідно). Тварин та тваринних продуктів було продано на 5,5% більше, тобто дана продукція у 2019 році була реалізована на 1,3 млрд доларів.

Частка торгівлі металами та виробами з них пішла на спад, але все ж становила вагомому долю експорту товарів – 10,3 млрд доларів. Покращилась і ситуація на ринках мінеральних добрив, нафти, хімічної продукції, полімерів, пластмас та транспортних засобів.

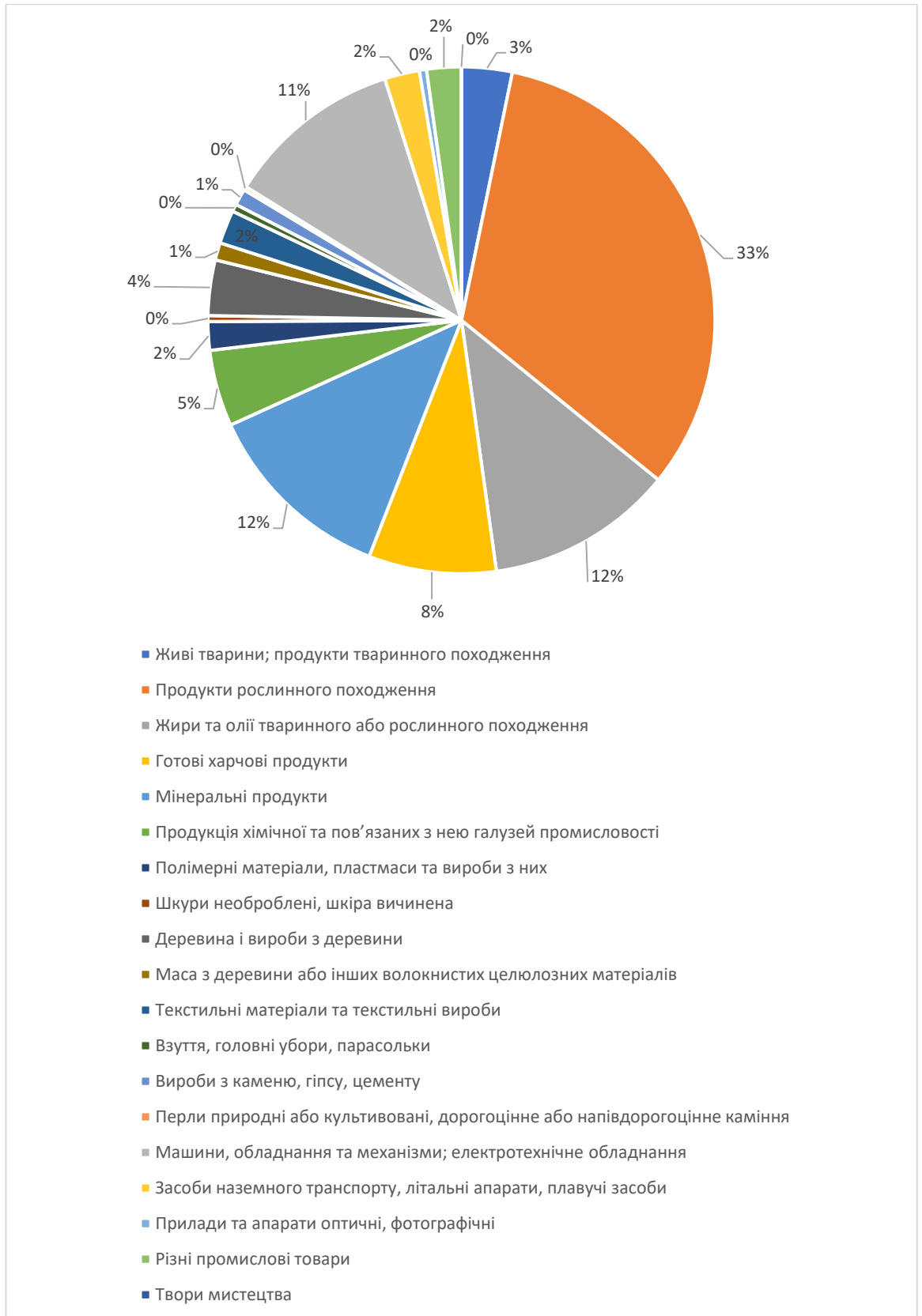

Рис. 5 – Товарна структура експорту у 2019 році

*Джерело – Державна служба статистики

Окремо слід дослідити товари АПК, адже саме вони становлять найбільшу частку експорту. Протягом останніх 5 років масова частка продукції агропромислового комплексу у загальній структурі українського експорту зростає до позначки 39,3% у 2019 році з 31% 2014 року. Варто також зазначити, що основною складовою в аграрному експорті до сих пір є сировина, а саме продукти рослинного походження, до яких відносять пшеницю, ячмінь, кукурудзу й соєві боби. Дана продукція складає близько 55%.

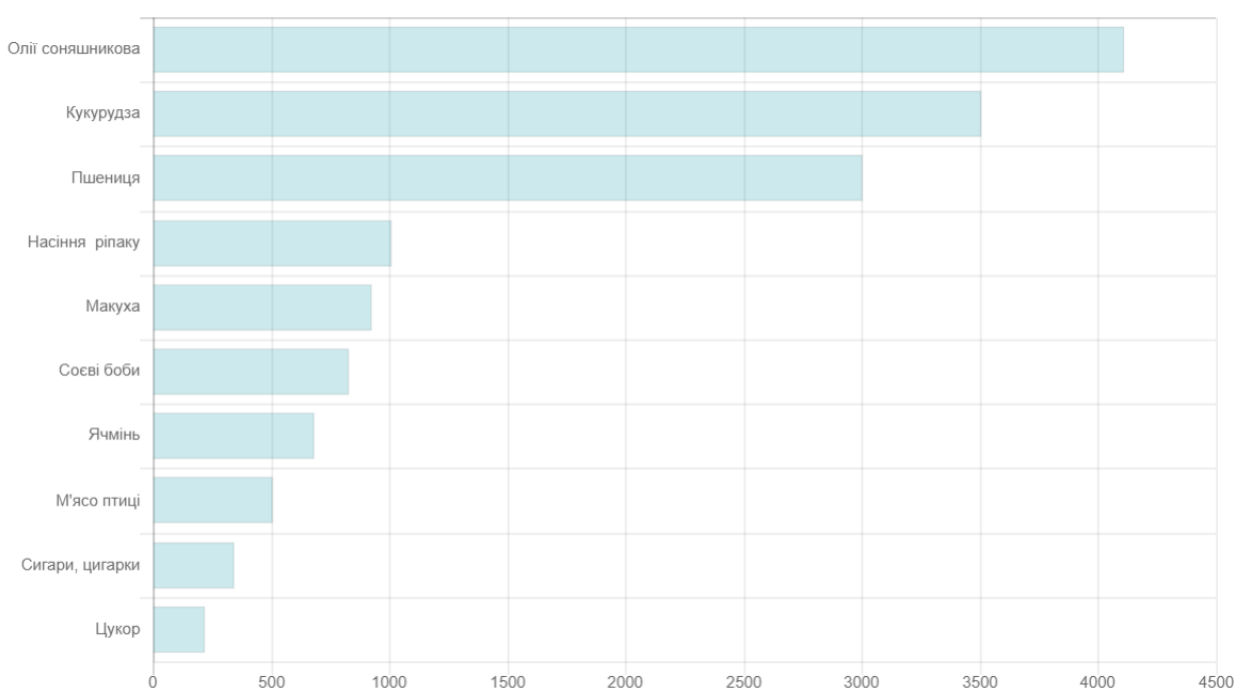

Рис. 6 – Продукти експорту АПК на 2019 рік, млн доларів США

*Джерело – Державна служба статистики

Значна частину аграрного експорту припадає на соняшкову олію, її реалізація на 2019 рік склала 4,1 млрд доларів. Україна виступає світовим лідером у виробництві та експорті соняшкової олії вже кілька років. Інші ключові позиції займають такі зернові культури, як пшениця, кукурудза та ячмінь, також олійні – соєві боби та продукція переробки олійних культур – макуха соняшникова. Вказані продукти складають 81% від всього експорту українських аграрних продуктів.

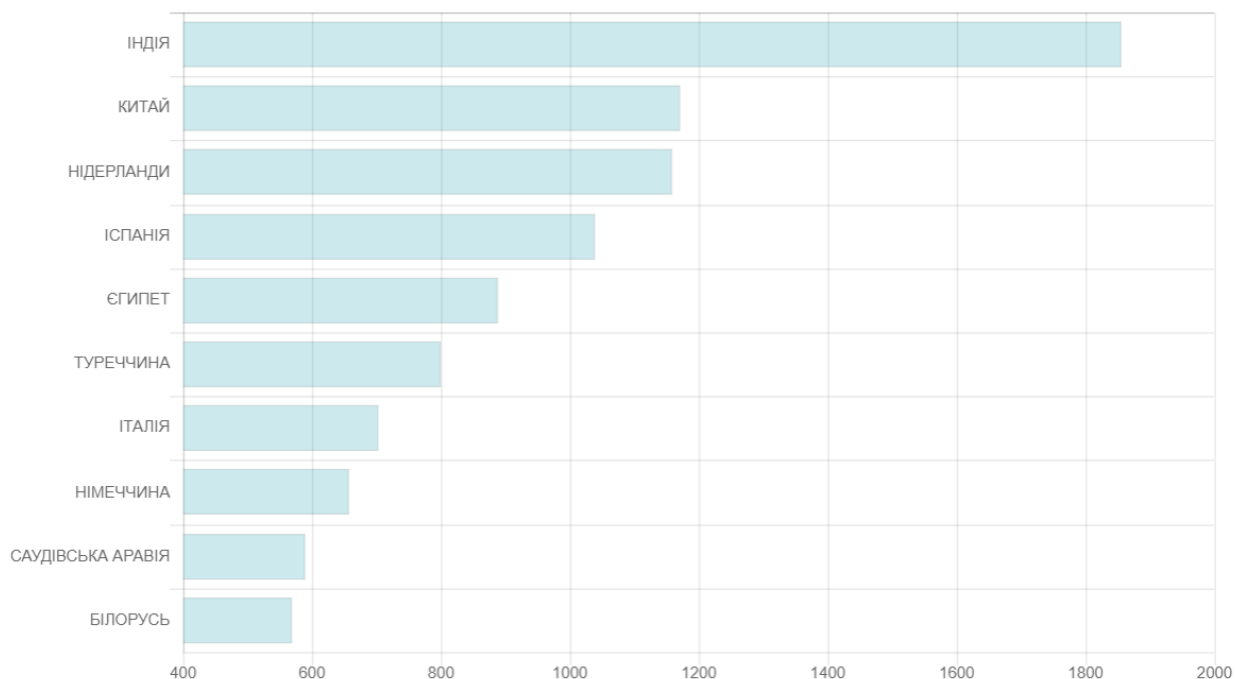

Рис. 7 – Основні ринки збуту сільськогосподарської продукції, млн доларів США

*Джерело – Державна служба статистики

Головним ринком збуту продукції агропромислового комплексу України все ще залишаються країни Азії (44,6%) – Китай, Туреччина та Індія. Друге місце займають країни Європейського Союзу (33%) – Іспанія, Нідерланди та Італія. На третьому місці знаходяться африканські країни (12,3%) – Єгипет, Марокко та Туніс.

Імпорт товарів на 2019 рік збільшився на 6,3%, що у грошовому вимірі становить 3,6 млрд доларів, та склав 60,8 млрд доларів. Найбільшими статтями стали іноземне обладнання, машини та механізми – 13,3 млрд доларів, мінеральні палива, нафта і нафтопродукти – 13 млрд доларів і хімічна продукція – 7,5 млрд доларів. На 35% збільшився імпорт транспортних засобів і склав 6,2 млрд доларів, метали та вироби з них становили 3,6 млрд доларів, а полімери, пластмаси і вироби з них – 3,6 млрд. Зріс також імпорт харчових продуктів, тварин і тваринних продуктів, текстилю, промтоварів, виробів з каменю, гіпсу і цементу та взуття, головних уборів та парасольок.

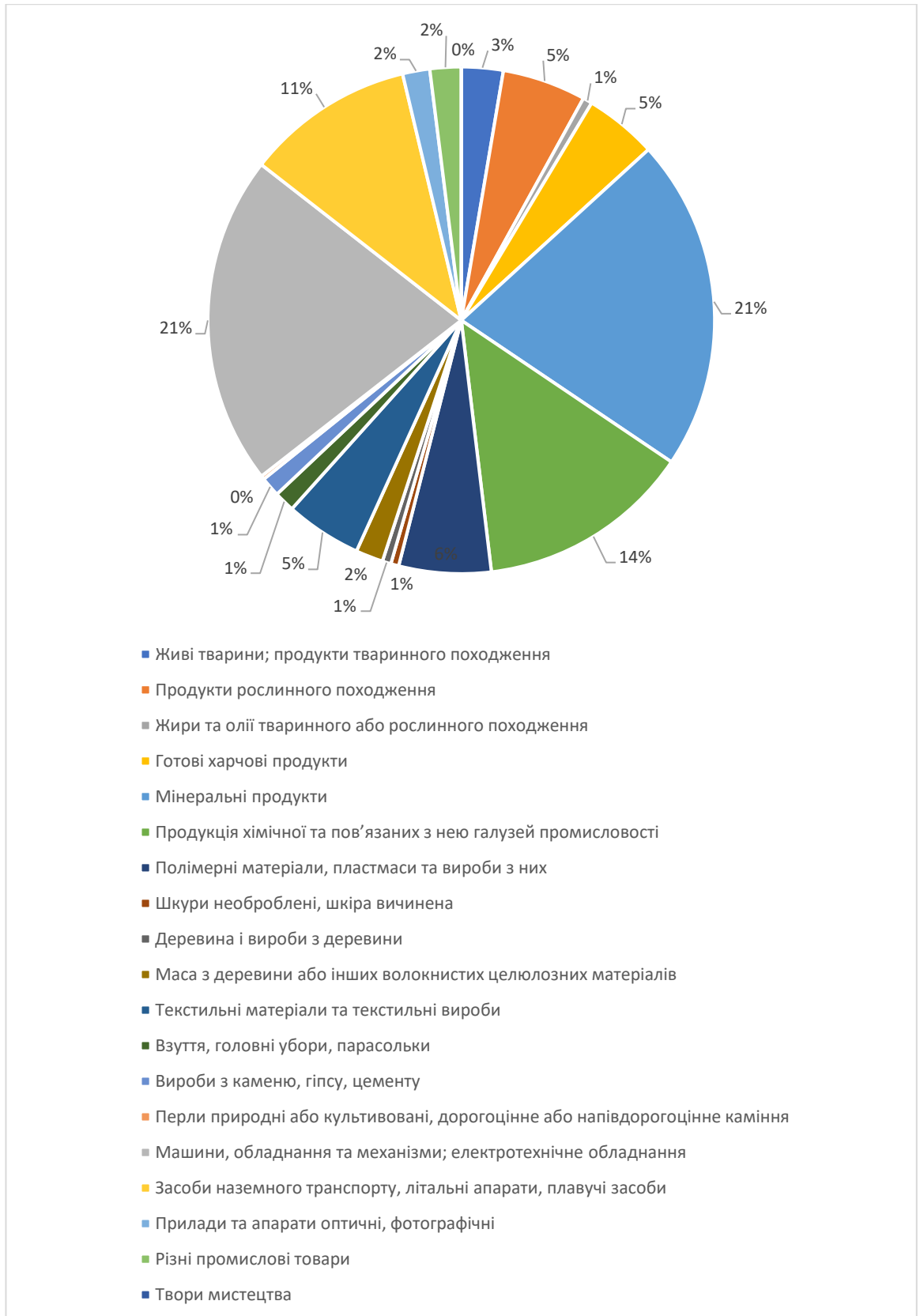

Рис. 8 – Товарна структура імпорту у 2019 році

*Джерело – Державна служба статистики

Найбільшу кількість товарів у 2019 році Україна завезла з Китаю – 9,2 млрд, з Російської Федерації – 7 млрд і з Німеччини – 6 млрд. Також було поставлено товарів на 4,1 млрд доларів з сусідньої Польщі. А Білорусь втратила минулі позиції в імпорті та в грошовому еквіваленті зайняла 3,8 млрд доларів. Україна почала завозити продуктів із США майже на 11% більше, ніж минулого року, не зважаючи на те, що експорт з нашої країни знизився. Також зріс імпорт з Туреччини, Італії, Литви, Японії, Іспанії, Франції та Швейцарії. Повна інформація за країнами наведена у ДОДАТКУ В.

Окремо слід дослідити товари АПК, адже саме вони становлять найбільшу частку імпорту. Так, в аграрному імпорті України провідну позицію займає морожена риба, станом на 2019 рік обсяг її закупівель склав 351,6 млн доларів США. Друге місце займає тютюнова сировина з позначкою у 263,2 млн, третє – насіння соняшнику з обсягами 258,5 млн доларів. На наступному графіку наведені 10 основних продуктів імпорту в агропромисловому секторі, загалом вони складають близько 43% імпорту АПК.

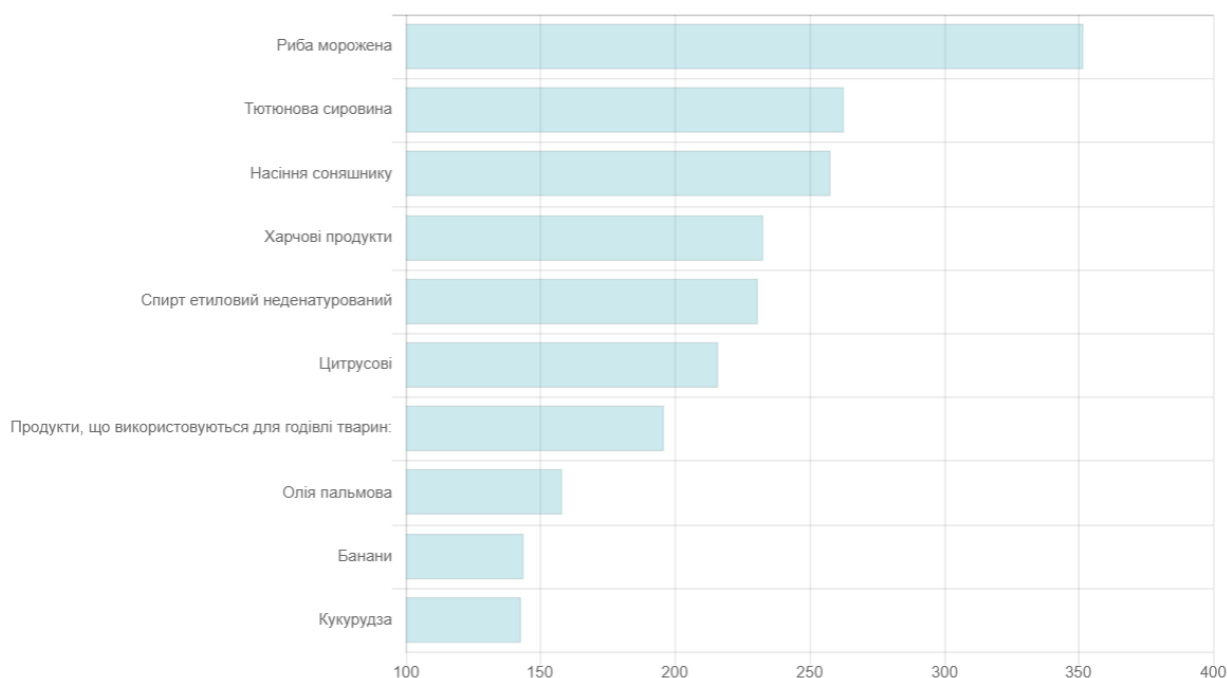

Рис. 9 – Продукти імпорту АПК на 2019 рік, млн доларів США

*Джерело – Державна служба статистики

Протягом останніх років Україна значно нарощує імпорт з Польщі, яка і знаходиться на першій сходинці серед постачальників агропромислових товарів. Станом на 2019 рік, імпорт з даної країни склав 469,7 млн доларів. Друге місце займає Німеччина з показником у 435,8 млн доларів США. Туреччина знаходиться на третій позиції – 371,6 млн доларів. На наступному графіку наведені основні постачальники аграрної продукції, які загалом займають 51% від усього імпорту АПК до України.

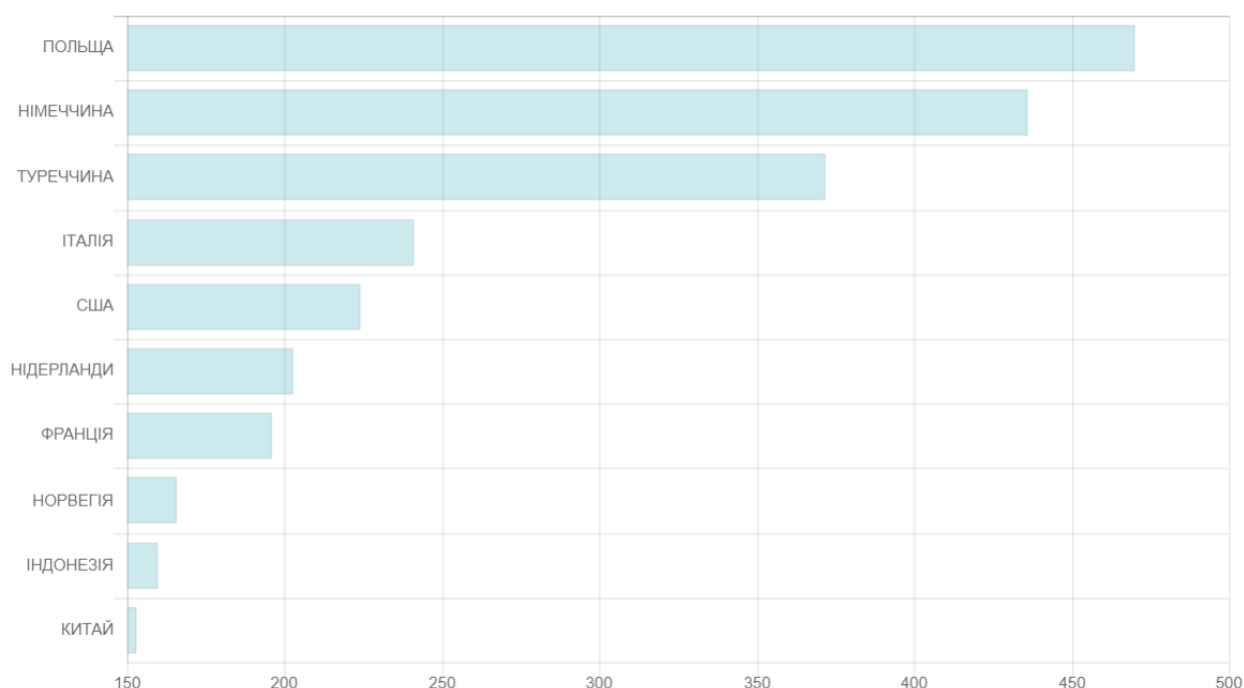

Рис. 10 – Основні постачальники сільськогосподарської продукції в Україну, млн доларів США

*Джерело – Державна служба статистики

На 2019 рік країни ЄС залишаються основними торгівельними партнерами для України. Частка цих країн сягає 40,1% обороту товарів України. Минулого року зовнішньоторгівельний оборот товарів з європейськими країнами зріс на 5,8% - на 2,9 млрд доларів США та склав 52,6 мільярди доларів. Основними статтями експорту виступають чорні метали, деревина та вироби з неї, електричні машини, зернові культури, руди, шлаки та зола. У структурі імпорту з країн ЄС найбільшого значення відіграють

машини та обладнання, палива, засоби наземного транспорту, пластмаси та полімерні матеріали.

Щодо країн Митного Союзу, то обсяги українського імпорту та експорту також зросли на 6,3% - на 1,4 млрд доларів відповідно – та склали 23,4 млрд. Частка країн СНД навпаки знизилась на 7,7% та зупинилась на відмітці 19,1 млрд доларів. Основними статтями експорту були котли, машини, пластмаси, чорні метали, продукти неорганічної хімії. Щодо експорту, найбільшого значення відіграє нафта та нафтопродукти.

Також важливими партнерами України виступають Китай, США і Туреччина. Станом на 2019 рік на них припадає 10,1%, 4,6% і 4,4% відповідно. Обсяги товарообороту з Китаєм зросли на 30,4% і сягнули 13,2 млрд доларів. В українському експорті до Китаю домінують поставки руди, шлаків та золи (34,9%), зернових (25,3%), олії і жирів (19,8%) та відходів харчової промисловості (5,5%). Імпортують з Китаю електричні машини (33,0%), котли, машини (17,2%), полімерні матеріали та пластмаси (4,1%) та засоби наземного транспорту (3,5%). Іншим важливим партнером України є США з обсягом товарообороту у 6,0 млрд доларів. Основною статтею експорту з України є чавун. Імпортується вугілля, автомобілі, трактори, комбайни та одяг і текстиль, щ обули у вжитку. Туреччина займає третє місце у товарообороті України з обсягом 5,7 млрд доларів. Основними видами експорту товарів виступають чорні метали – 47%, зерно – 7,8%, насіння та плоди олійних рослин – 13,7%, деревина та вироби з неї – 4,6%. Імпортується до України велика кількість котлів та машин – 9,5%, їстівних плодів та горіхів – 9,1%, засобів наземного транспорту – 8,7%, чорних металів – 5,4%, пластмас та полімерних матеріалів – 5,4%, насіння – 5,2%, овочей – 3,1%.

За даними Державної служби статистики України у 2019 році експорт товарів склав 50060335,5 тис доларів США, що на 5,8% вище за минулий рік, імпорт становив 60783662,3 тис доларів, що склало 106,3% проти 2018 року. Відповідно, на 2019 рік негативне сальдо торгового балансу становить – 10723326,8 тис доларів і продовжує збільшуватись через значний розрив

обсягів імпорту та експорту. На наступному графіку зображено негативне сальдо торгівельного балансу України за 4 роки.

Рис. 11 – Негативне сальдо торгівельного балансу України 2016-2019 рр, тис доларів США

*Джерело – Державна служба статистики

3.3 Обсяги експорту та імпорту товарів за областями

Міжнародні тенденції розвитку процесів глобалізації й інтеграції впливають на підвищення значимості регіонів та, відповідно, областей України. Найбільшого значення у динаміці, обсягах та структурі торгівлі регіонів має валовий регіональний продукт (ВРП). Саме він відображає рівень розвитку певних регіонів, особливості економічного розвитку та діяльність господарюючих суб'єктів. Даний показник дає можливість відобразити найбільш важливі рахунки.

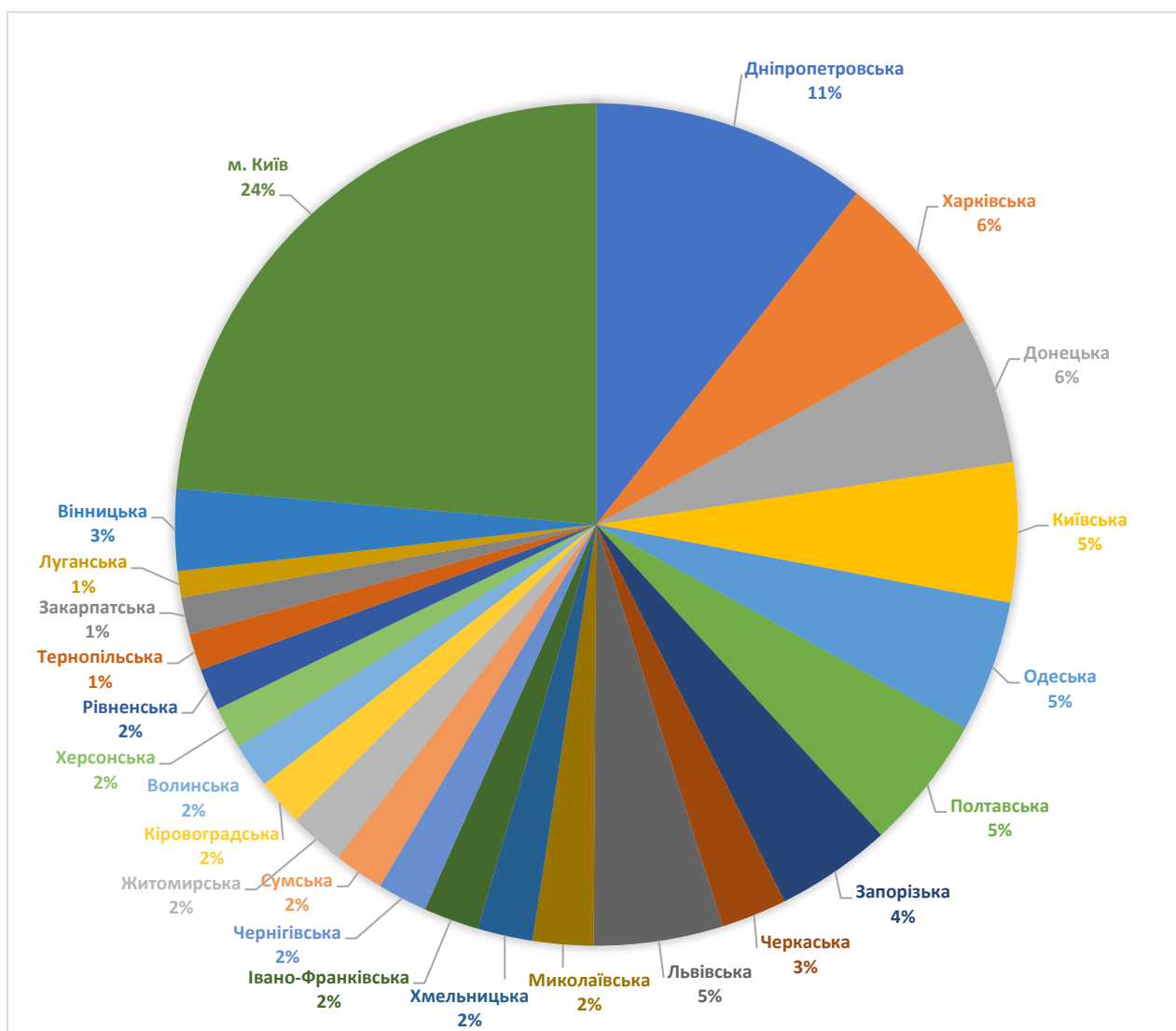

Рис. 12 – Частка регіонів України у підсумку ВРП за 2018 р., у відсотках

*Джерело - Офіційний сайт Державної служби статистики України

На рисунку 6 зображено співвідношення ВРП областей України станом на 2018 рік.

Проведений аналіз свідчить, що найбільшу частину ВРП України мають місто Київ, Дніпропетровська, Харківська, Донецька та Київська області. Відповідно, Найменші показники торгівлі мають Закарпатська, Тернопільська, Луганська та Чернівецька області. Дані свідчать про наявність значних розбіжностей в економічному розвитку регіонів. Так, ВРП Києва перевищує дані Чернівецької області у майже 24 рази.

Для більш цілісного аналізу докладніше дослідимо також й такі показники, як ВРП та обсяги експорту та імпорту товарів. Повна інформація про обсяги експорту та імпорту товарів міститься у ДОДАТКУ В.

Так, у 2015-2018 роках кількість областей з рівнем ВРП, вищим за середній, був досить малим. Адже до цієї категорії відносились лише 5 областей (Київська, Полтавська, Дніпропетровська, Запорізька та пізніше – Харківська). Максимальний діапазон відмінностей між областями збільшився з 4 у 2015 році до майже 8 у 2018. Це сигналізує про відсутність необхідного регулювання економічного розвитку у даних регіонах.

Щодо обсягів експорту та імпорту товарів, можна відзначити Дніпропетровську, Київську, Запорізьку, Донецьку, Одеську, Миколаївську області й місто Київ. Дані регіони мають найвищу показники в експорті товарів та показують стабільне зростання обсягів експорту порівняно з минулими роками. Вартість експортованих товарів у деяких областях сягала 9738 мільйонів доларів, що значно значно підвищило загальну конкурентоспроможність України на світовому ринку товарів. Також слід відмітити позитивну тенденцію до зростання підприємств, що займаються експортною діяльністю за кордон. Наприклад, у Києві за останній рік кількість таких підприємств зросла на 310 одиниць, а в Одеській області на 138. Якщо зосередитись на питомій вазі регіонів в загальному обсязі експорту України, то передові місця займають Дніпропетровська область та місто Київ. З частками 23,0% та 16,2% відповідно. Загальну картину експорту за областями України ми можемо побачити на рисунку 7.

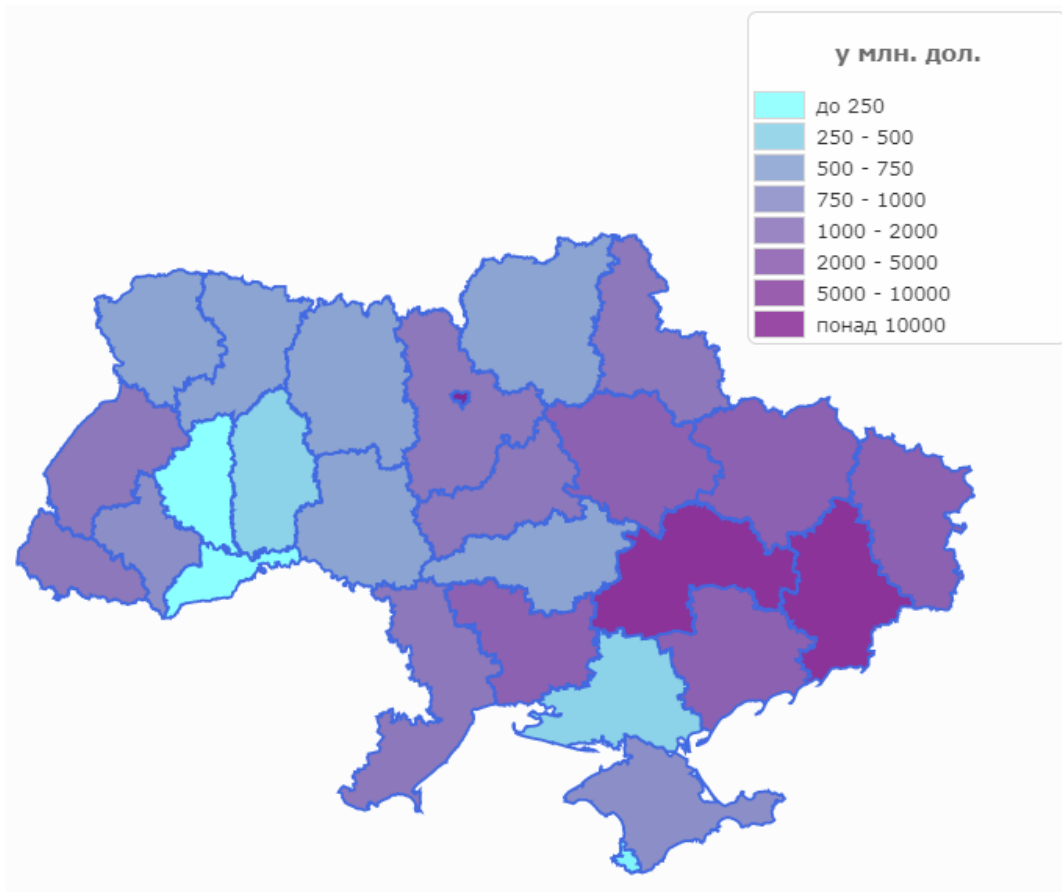

Рис. 13 – Обсяги експорту товарів за областями України на 2018 рік

Значній динаміці збільшення експорту товарів сприяло зростання цін продукції на світових ринках. Так, чорні метали сягали 20% у загальній структурі експорту, зернові культури – близько 15%, шлаки і руди – 6,3%. Також зріс обсяг експорту готової продукції – меблів на 36,3%, продукції з чорних металів на 30,0%. Слід також відмітити збереження тенденції до підвищення експорту сировини (мінеральне паливо – на 77%, руди та шлаки – на 40%, плоди і насіння олійних рослин – на 34,3%). [2] Причиною такої структури експорту стали зниження світових цін на сировину, несприятлива ситуація на світовому ринку (низький попит на чорні метали), підвищення конкуренції на ринках торгівлі товарами через запровадження значних обмежень з боку США і значної девальвації світових валют, посилення ряду вимог щодо якості продукції, що експортується, та інші.

На сьогоднішній день найвагомішими регіонами за імпортом товарів є Київська, Дніпропетровська, Львівська та Харківська області, а також місто Київ. Загальні обсяги імпортованих товарів даною групою регіонів України на 2018 рік сягала 19848 мільйонів доларів. А частка імпорту товарів у порівнянні з загальними обсягами – 13%. Обсяги підприємств, які імпортують товари з-за кордону має зростаючу тенденцію, як і в ситуації з експортом. Загальну картину імпорту за областями України ми можемо побачити на рисунку 8.

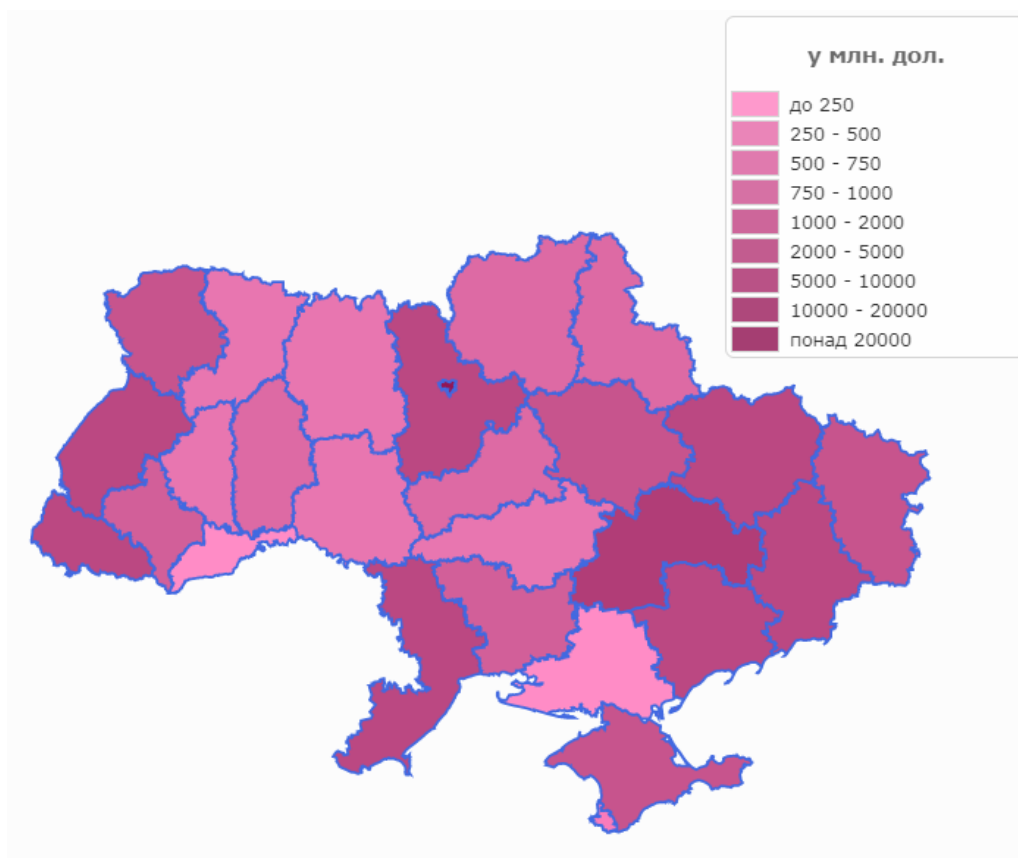

Рис. 14 – Обсяги імпорту товарів за областями України на 2018 рік

Зростання обсягів імпорту товарів відбувалось переважно за рахунок паливно-енергетичного комплексу, тобто переробленої нафти та газу, також котлів, ядерних реакторів і наземного транспорту. Таким чином, європейські країни забезпечують близько половини імпортованих товарів машинобудівної промисловості України. Вітчизняні аграрії також потребують сучасної

сільськогосподарської техніки, добрив та інсектицидів, які не виготовляються українськими підприємствами.

Отже, практично всі регіони України мають тенденцію до зростання як експортованих товарів, так й імпортованих. Найбільше значення на ринку торгівлі товарами відіграють Дніпропетровська, Київська області та місто Київ.

3.4 Проблеми та прогноз розвитку українського ринку торгівлі товарами

Провівши повний аналіз товарних ринків України ми можемо визначити перспективи майбутнього розвитку у даній сфері.

Табл. 4 – Основні прогнозні макропоказники економічного України на 2020-2022 роки

Найменування показника	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	сценарій 1	сценарій 2	сценарій 1	сценарій 2	сценарій 1	сценарій 2
	(прогноз)					
Валовий внутрішній продукт:						
номінальний, млрд. гривень	4510,8	4598,8	5041,6	5206,9	5593,1	5886,3
відсотків до попереднього року	103,7	104,8	103,8	105,5	104,1	106,5
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн. доларів США	-14 882	-16 743	-16 561	-21 597	-18 773	-25 499

*Джерело – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України

Дослідивши офіційний прогноз економічного розвитку України бачимо, що очікується продовження тренду негативного сальдо платіжного балансу, не зважаючи на прогноз зростання обсягів ВВП. Це означає наявність випереджаючих темпів зростання обсягів імпорту у порівнянні з експортом. Тому і збільшується обсяг від'ємного сальдо торгового балансу України.

Проблемним питанням у зовнішній торгівлі України є нераціональність структури економіки, тобто малоперспективна модель світової спеціалізації. Це зумовлюється тим, що Україною експортуються ті товари, що зазвичай мають низький ступінь переробки. До них відносять товари АПК, метали, руди тощо. Більш того на даних ринках існує жорстка цінова конкуренція між експортерами та першість може швидко переходити від однієї країни до іншої. Вкрай незначними з України є поставки товарів до високодинамічних ринків, що і визначають перспективи розвитку міжнародної економіки.

Однією з основних проблем українського експорту є його сировинний характер. Слід чітко розуміти, як саме його можна використовувати з метою акумулювання наявних ресурсів для переробки сировини на українських підприємствах і навіть для постачання інших сфер економіки. На сьогоднішній день українська економіка розвивається шляхом скорочення кількості високотехнологічних підприємств та орієнтується на виготовлення сировинної продукції для переробки її закордоном. Як було зазначено, високими темпами розвивається рослинництво, що приваблює закордонних інвесторів швидкою окупністю та прибутками. Українські Аграрії досягають високої рентабельності через дешеву робочу силу, розвинуту транспортну інфраструктуру, сприятливі погодні умови та нещодавно впроваджені механізми державної підтримки.

Також, вагому частку українського експорту займає машинобудування. Але через гібридну агресію з боку Російської Федерації відбулось значне скорочення показників українського експорту машинобудівної промисловості. Причиною стало те, що велика частина українських підприємств опинилась на окупованих територіях, а інші відмовились від

експорту до Росії через впровадження санкцій. Дані факти призвели до необхідності переорієнтації експорту до інших географічних ринків.

Протягом останніх років відмічаються позитивні зміни географічної структури зовнішньої торгівлі України, зокрема експорту товарів. Спостерігається її переорієнтація на ринки країн далекого зарубіжжя.

Також очікується подальший ріст обсягів експорту у країни далекого зарубіжжя, а зокрема до країн ЄС. Враховуючи цей факт, процеси інтеграції української економіки до світового господарства повинні органічно поєднати загальновідомі всім регіонам підходи та здійснити специфічний комплекс заходів для деяких з них.

Основним напрямком розвитку українського експортного потенціалу повинно стати розширення торгівлі з європейськими країнами з акцентом на створення зони вільної торгівлі. В результаті дані заходи призведуть до нарощення обсягів реалізації високотехнологічної продукції та готових виробів. Також важливим пунктом є зниження економічної залежності від Росії. Найбільш перспективними для України є ринки Близького Сходу, Латинської Америки, Африки та Азії. У ці регіони можна експортувати продукцію АПК, металургії та машинобудування.

Основними зовнішніми ризиками для української економіки виступають: дефіцит зовнішнього фінансування, посилення гібридних загроз для національної безпеки, зменшення можливостей доступу до світових ринків капіталу, збереження низьких цін на сировинному ринку, повільне відновлення міжнародної економіки та звуження зовнішніх ринків збуту через підвищення рівня конкуренції.

ВИСНОВОК

Міжнародна торгівля виступає однією з рушійних сил для економічного розвитку країн. Вона є сферою міжнародних економічних відносин та являється сукупністю зовнішньої торгівлі товарами, продукцією інтелектуальної власності та послугами усіх країн світу.

Об'єктами світової торгівлі виступають товари (кінцева продукція для виробничого та невиробничого призначення, напівфабрикати, паливо, сировина та інше) і послуги (фінансові, ділові, інформаційні, туристичні та інші). Суб'єктами міжнародної торгівлі є, звичайно, покупці та продавці товарів та послуг, торговельні посередники і світові організації.

Дуже важливою характеристикою світової торгівлі є розподіл потоків серед окремих країн та груп країн з точки зору товарного та географічного розподілів. Дані структури торгівлі спираються на товарне наповнення та географічний розподіл товарів, які продаються і покупаються по всьому світу.

У світовій практиці застосовують велику кількість форм та методів міжнародної торгівлі товарами. У структурі світової торгівлі виділяють наступні форми: торгівля сировиною, торгівля виробничими товарами та товарами широкого збитку, торгівля готовими продуктами, торгівля виробами в розібраному вигляді та торгівля виробничими товарами.

На сьогоднішній день процеси міжнародної торгівлі є дуже динамічними. Дана тенденція значним чином зумовлюється поглибленням спеціалізації і кооперації виробництв в країнах, також скасуванням великої кількості обмежень на світовому ринку товарів, підвищенням темпів розвитку групи «нових індустріальних країн».

Визначні позиції на ринку міжнародної торгівлі товарами займає група промислово розвинутих країн. На них припадає близько 70% від загального обсягу торгівельних операцій.

Загалом, основними тенденціями на світовому ринку торгівлі товарами є загострення конкуренції, зростання монополізації торгівлі, підвищення вимог до техніко-економічних характеристик товарів. На світовому ринку торгівлі товарами ми можемо також спостерігати глобальні тенденції політизації світової торгівлі, розвиток протекціонізму, бездокументарного типу міжнародної торгівлі, фінтеху й інноваційних торгівельних платформ, продовження розвитку Китаю («Пояс та шлях») та затвердження нової угоди між США, Канадою й Мексикою.

Що до України, то можна виокремити, що ми ще не змогли вийти на високотехнологічні ринки зі своїми товарами, та досі залишаємось сировинним додатком великої кількості країн.

Основними статтями українського експорту в 2019 році стали поставки зернових, насіння масляних культур, соняшникової олії, деревини та чорних металів. При цьому, майже дві треті експортних поставок складала сировинна продукція та товари з низькою додатковою вартістю – метали та металовироби, рослинна продукція та деревина.

Якщо досліджувати імпорт, то хоча Росія і без того здержує перші позиції у списку імпортерів товарів в Україну, інші великі імпортери також фактично перепродають Україні російські товари – передусім це енергоносії. Також, Білорусь перепродає Україні російську нафту та нафтопродукти, а Німеччина, Польща і Швейцарія поставляють Києву російський газ. На закупку енергоносіїв Україна витратила в цілому більше 10 мільярдів доларів. Крім того, в минулому році Україна зайняла третє місце за імпортом секонд-хенду – що не тільки пригнічує вітчизняну легку промисловість, а й показує низький рівень платоспроможності населення. Окрім того, Україна імпортує продукцію машинобудівництва та хімічної промисловості (добрива), необхідні для сільського господарства. Практично всі регіони України мають тенденцію до зростання як експортованих товарів, так й імпортованих. Найбільше значення на ринку торгівлі товарами відіграють Дніпропетровська, Київська області та місто Київ.

На сьогоднішній день країни ЄС залишаються основними торгівельними партнерами для України. Також важливого значення відіграють країни Митного Союзу, група країн СНД, Китай, США та Туреччина.

Основним напрямком розвитку українського експортного потенціалу повинно стати розширення торгівлі з європейськими країнами з акцентом на створення зони вільної торгівлі. В результаті дані заходи призведуть до нарощення обсягів реалізації високотехнологічної продукції та готових виробів. Також важливим пунктом є зниження економічної залежності від Росії. Найбільш перспективними для України є ринки Близького Сходу, Латинської Америки, Африки та Азії. У ці регіони можна експортувати продукцію АПК, металургії та машинобудування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Key statistics and Trends in International Trade [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab2019d2_en.pdf
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні / [Т.Л. Вишинська, О.В. Генералов, І.М. Севрук] // Економічні науки. – 2015. – № 3/3(8). – С. 41–45.
4. WTO Statistical Database [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://stat.wto.org/StatisticalProgram/WSDBStatProgramHome.aspx?Language=E>
5. The Global Competitiveness report 2017-2018 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/>
6. Винник, Я. М. Изменение структуры международной торговли / Я.М. Винник // Международная торговля. - 2008. - № 5. - С. 19 - 22.
7. Міністерство економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0596e42e-293b-4c36-87fc-8d0f2bf780de&title=PidsumkiZovnishnoiTorgivliUkrainiZa8-Misiatsiv2016-Roku>.
8. World Integrated Trade Solution (WITS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wits.worldbank.org>
9. Далик В.П. Зовнішня торгівля України: реалії та перспективи розвитку / В.П. Далик// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 7. – Ч. 1. – С. 110–113.
10. Кубів озвучив економічні показники України у 2018 [Електронний ресурс] / Економічна правда. – Новини від 27.12.2018. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/12/27/643919/>.

11. Яшина М.Б. Международные экономические отношения.-М.:2009,с.584.
Гиппиус, Ю.Б. Мировая экономика / Ю. Б. Гиппиус. - М.: Высшая школа, 2007. - 509 с.
12. Мазаракі А.А. Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України / А.А. Мазаракі // Держава та економіка. – 2016. – № 2. – С. 5–14
13. Гурина, Л. Ф. Географическая и товарная структура торговли стран СНГ / Л.Ф. Гурина // Российский экономический журнал. - 2007. - № 2. - С. 37 - 39.
14. Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс] Режим доступу:<https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/>
15. Паршин, А.Г. Мировая экономика: учебник для ВУЗов / А.Г. Паршин. - М.: Инфра-М, 2007. - 406 с.
16. Устинов И.Н. Мировая торговля: Статистическо-аналитический справочник// Экономика.- 2011.-№5.-с.4-9.
17. Гончар І.А. Характери формування зовнішньої торгівлі України: статистична оцінка / І.А. Гончар // Статистика України. – 2013. – № 2. – С. 16–20.
18. Кулицький С.П. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі / С.П. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 23. – С. 49–59. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr23.pdf>.
19. Буглай, В.Б. Международные экономические отношения. - М.: Финансы и статистика, 2007. - 332 с.
20. Макарчук, І. М. Оцінка сучасного стану та актуальні загрози економічній безпеці в Україні / І.М. Макарчук // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”. - 2015. – Том 21. – № 1. – С. 83-89.

21. Покришка Д.С. Динаміка зовнішньої торгівлі в Україні в умовах трансформації внутрішніх і зовнішніх чинників зростання / Д.С. Покришка, Т.А. Тищук // Міжнародна економіка та менеджмент. – 2015. – № 5–6. – С. 50–58.
22. Доповідь Прес-служби Мінекономрозвитку [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=01c93639-3997-4053-9aff-7999de39d965&title=EkспортTovarivZUkrainiZrisNa20-6-Za11-Misiatsiv2017-Roku>
23. Економічний аналіз і актуальні тенденції: прогноз на 2018-2020 роки [Електронний ресурс] / Міжнародний центр перспективних досліджень. - 2018. – Режим доступу: <http://icps.com.ua/schomisyachnyybyulet-ekonomichnyy-analiz-i-aktualni-tendentsiyi-prohnoz-na-2018-2020-roky-hruden-osnovni-ekonomichnipokaznyky/>
24. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2018. – № 10. – С. 39–52.
25. Торговля України з Росією знову зростає: в чому причини [Електронний ресурс] / Сьогодні. – Новини від 11.01.2019. – Режим доступу: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/pochemu-torgovlya-s-rossiey-snovarastet-1204663.html>.
26. Кулицький С. Сучасний етап розвитку оборонно-промислового комплексу і виробництва продукції подвійного призначення в Україні / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. - 2018. - № 5. С. 54–69.

Додаток А
АНОТАЦІЯ
SUMMARY

Ishchenko Yuliia Ukraine in the global commodity market. - Bachelor's qualification paper. Sumy State University, Sumy, 2020.

The final paper is devoted to the study of the peculiarities of international trade of goods in Ukraine. The analysis of the situation and dynamics of the world commodity market and the commodity market of Ukraine as its component is carried out and the problems and prospects of their functioning are revealed. The main directions of import and export of goods and market structure are determined.

Keywords: world commodity market, commodity market of Ukraine, world foreign trade, export of goods, import of goods.

Анотація

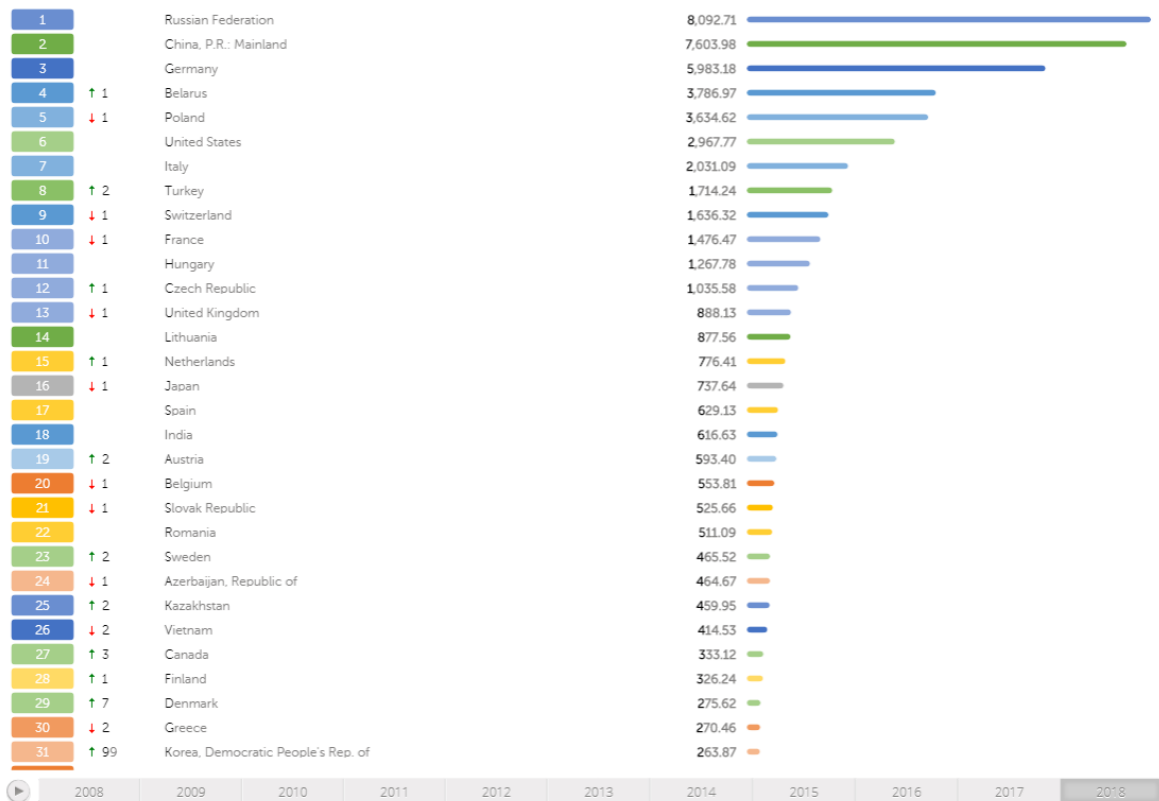
Іщенко Ю.В. Місце України на світовому ринку товарів. – Кваліфікаційна бакалаврська робота. Сумський державний університет, Суми, 2020.

Кваліфікаційна бакалаврська робота присвячена дослідженню особливостей міжнародного обігу товарів в Україні. Проведено аналіз стану та динаміки світового товарного ринку та товарного ринку України як його складової та виявлено проблеми і перспективи їх функціонування. Визначено основні напрямки імпорту та експорту товарів та структура ринку.

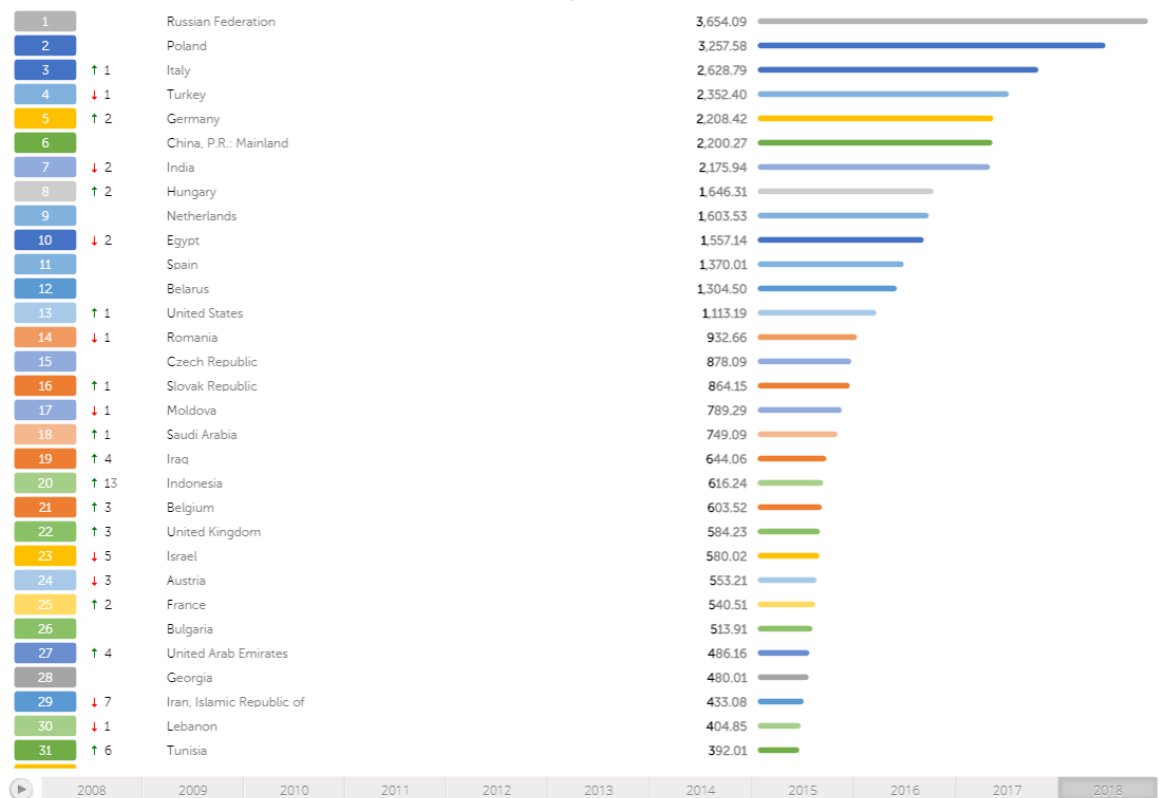
Ключові слова: світовий товарний ринок, товарний ринок України, світова зовнішня торгівля, експорт товарів, імпорт товарів.

Додаток Б

Основні партнери України за імпортом та експортом товарів на 2018 рік

Ukraine: Imports of Goods from its Partners
Millions, US Dollars

Source: Direction of Trade Statistics (DOTS) (01/24/2020)
Retrieved: 2/3/2020 5:38 AM from <http://data.imf.org>

Ukraine: Exports of Goods to its Partners
Millions, US Dollars

Source: Direction of Trade Statistics (DOTS) (01/24/2020)
Retrieved: 2/3/2020 5:41 AM from <http://data.imf.org>

Додаток В

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами у 2019 році

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до 2018	тис.дол. США	у % до 2018	
Усього	50060335,5	105,8	60783662,3	106,3	-10723326,8
у тому числі					
Австралія	43474,7	144,8	99549,6	184,2	-56074,9
Австрія	598354,0	108,2	656920,6	108,1	-58566,6
Азербайджан	400592,7	111,3	379221,9	81,6	21370,8
Албанія	22753,2	95,2	2783,1	76,6	19970,1
Алжир	584270,1	149,6	13426,0	65,8	570844,0
Ангола	20013,8	83,5	251,1	1249,5	19762,7
Аргентина	5793,7	60,1	55635,8	88,4	-49842,1
Афганістан	3409,6	47,7	145,5	43,2	3264,1
Багамські Острови	13829,5	104,5	3,7	392,4	13825,9
Бангладеш	442728,3	202,9	96369,8	115,3	346358,5
Бахрейн	12390,7	86,0	317,5	93,3	12073,2
Беліз	1146,6	27,7	1264,2	6319,3	-117,6
Бельгія	680898,5	112,8	549446,7	99,2	131451,8
Бенін	32990,4	285,5	3,9	19,5	32986,5
Білорусь	1549875,2	118,8	3752171,9	99,1	-2202296,7
Болгарія	482169,0	93,8	460210,1	177,4	21958,9
Болівія (Багатонаціональна держава)	330,5	39,7	882,9	373,0	-552,4
Боснія і Герцеговина	20938,0	65,3	13838,6	110,5	7099,4
Ботсвана	1268,5	277,8	1942,0	146,7	-673,5
Бразилія	73957,9	164,9	217589,5	111,5	-143631,6
Британські Віргінські Острови	14701,1	312,0	20,9	18,3	14680,2
Буркіна-Фасо	17564,4	151,7	28,9	1054,7	17535,5
Бурунді	53,6	20,0	608,8	88,0	-555,2
Венесуела (Боліварська Республіка)	10254,8	49,8	520,0	294,5	9734,8
В'єтнам	95457,7	72,3	430404,6	103,8	-334946,9
Вірменія	131148,0	95,9	20098,4	95,3	111049,6
Габон	9859,3	69,4	5,2	85,7	9854,1
Гаїті	4757,4	56,2	33,8	105,8	4723,6
Гамбія	27610,8	115,2	0,4	97,5	27610,4
Гана	79485,9	109,5	197768,1	126,6	-118282,2
Гаяна	2279,6	250,2	89070,9	117,2	-86791,3
Гватемала	9612,1	466,0	32995,2	60,8	-23383,1
Гвінея	12678,8	65,7	118507,6	100,0	-105828,7
Гондурас	51,5	34,5	6492,4	152,8	-6440,9

Гонконг, Особливий адміністративний район Китаю	62793,5	131,6	87707,1	81,1	-24913,6
Гренландія	5,1	2544,1	9510,7	125,2	-9505,6
Греція	274210,5	98,0	311547,0	115,2	-37336,5
Грузія	392579,8	81,8	181680,3	136,0	210899,5
Данія	254761,0	101,9	274148,6	99,5	-19387,6
Демократична Республіка Конго	17440,8	88,9	3078,5	162,4	14362,3
Держава Палестина	27302,7	113,0	13,2	-	27289,5
Джибуті	38498,6	110,2	62,7	-	38436,0
Домініканська Республіка	2639,0	68,2	5677,9	128,8	-3038,9
Еквадор	5254,5	578,6	86531,8	113,6	-81277,3
Екваторіальна Гвінея	4039,2	64,0	0,0	0,2	4039,2
Еритрея	1496,3	161,2	0,0	1,3	1496,3
Естонія	139859,9	92,0	144384,7	150,7	-4524,7
Ефіопія	170326,4	182,3	4234,6	128,0	166091,8
Єгипет	2254097,8	144,8	113083,8	116,8	2141014,0
Ємен	136715,0	119,8	2044,2	178,9	134670,8
Замбія	3157,5	1693,4	2090,9	206,5	1066,6
Зімбабве	50,4	14,0	3694,8	29,5	-3644,4
Ізраїль	620091,9	106,9	206739,2	97,2	413352,7
Індія	2024052,4	93,0	741098,0	120,2	1282954,4
Індонезія	735273,3	119,3	295818,5	113,8	439454,8
Ірак	584412,2	90,7	60,7	276,5	584351,4
Іран (Ісламська Республіка)	214727,4	49,6	48956,2	90,9	165771,2
Ірландія	153235,2	197,7	169564,2	117,9	-16329,0
Ісландія	993,9	70,5	94531,6	95,9	-93537,7
Іспанія	1500801,3	109,6	844204,8	132,6	656596,5
Італія	2418878,1	92,0	2074744,4	102,1	344133,7
Йорданія	169481,0	106,9	19669,8	146,4	149811,3
Казахстан	367131,7	97,5	449997,2	97,8	-82865,5
Камбоджа	1619,7	261,0	25427,0	110,6	-23807,2
Камерун	32717,6	80,1	789,2	70,7	31928,4
Канада	85510,4	109,4	194709,5	58,5	-109199,1
Катар	74908,6	125,0	7346,4	87,8	67562,3
Кенія	69251,6	115,7	9386,5	109,5	59865,1
Киргизстан	37683,1	131,7	2008,4	132,0	35674,6
Китай	3593683,7	163,3	9195634,0	120,9	-5601950,2
Кіпр	43043,8	106,6	23165,0	101,6	19878,8
Колумбія	31385,0	81,4	81191,4	321,1	-49806,4
Комори	724,0	240,0	75,2	34,2	648,8
Конго	8370,0	250,3	58,5	29,0	8311,5
Коста-Рика	52509,2	66,0	54302,3	97,2	-1793,2
Кот-Д'Івуар	47745,9	81,1	72286,9	151,0	-24541,0
Куба	5088,0	59,5	1299,3	122,6	3788,8
Кувейт	34695,9	230,3	7708,0	147,2	26987,9

Лаоська Народно-Демократична Республіка	725,9	404,2	698,4	69,0	27,5
Латвія	300087,5	101,9	166421,5	109,4	133666,0
Литва	410796,4	119,9	1144529,5	130,2	-733733,2
Ліберія	7802,6	10,0	56,8	48,1	7745,8
Ліван	372125,0	91,9	3144,8	112,7	368980,3
Лівія	316920,5	97,3	3115,7	2928,1	313804,8
Ліхтенштейн	52,2	46,6	632,2	126,3	-580,0
Люксембург	20179,0	276,8	53130,7	64,5	-32951,7
Маврикій	1996,3	264,4	726,6	106,9	1269,8
Мавританія	44447,1	70,8	4781,7	91,1	39665,5
Мадагаскар	2370,8	217,4	1087,3	91,5	1283,5
Малаві	1116,2	222,7	37905,8	88,9	-36789,6
Малайзія	181649,2	144,6	230110,9	99,9	-48461,6
Малі	16314,4	69,6	311,4	207,7	16003,0
Мальдіви	2995,4	369,6	87,7	186,5	2907,7
Мальта	41427,2	63,1	5220,0	78,6	36207,3
Марокко	294070,2	81,0	100525,9	234,7	193544,2
Маршаллові Острови	3597,5	29,0	185,6	1323,3	3411,9
Мексика	128973,3	82,9	179671,8	105,8	-50698,4
Мозамбік	12594,4	120,2	7932,4	139,3	4662,0
Монголія	26125,4	89,6	737,6	80,6	25387,8
М'янма	42951,8	120,4	14625,5	246,6	28326,3
Намібія	737,7	214,7	198,2	184,8	539,5
Непал	14726,0	83,1	123,0	54,8	14603,1
Нігер	1505,2	667,0	5,6	10,1	1499,6
Нігерія	160442,5	152,5	3040,7	247,0	157401,8
Нідерланди	1848433,2	115,3	765046,2	98,5	1083386,9
Нікарагуа	178,4	110,7	10035,8	795,3	-9857,4
Німеччина	2383393,7	107,9	5991518,9	100,1	-3608125,2
Нова Зеландія	9421,7	181,2	16583,6	110,6	-7161,9
Нова Каледонія	1759,1	534,3	0,1	0,2	1759,1
Норвегія	26902,4	96,2	264943,6	116,6	-238041,2
Об'єднана Республіка Танзанія	19788,0	113,6	7871,8	61,8	11916,2
Об'єднані Арабські Емірати	526145,2	108,2	80544,8	101,7	445600,4
Оман	79458,4	134,4	9644,8	136,6	69813,6
Пакистан	62977,3	48,1	77544,2	120,9	-14566,8
Панама	5123,1	70,8	4990,3	85,9	132,9
Папуа-Нова Гвінея	546,8	144,3	322,1	541,8	224,7
Парагвай	635,1	489,7	189,0	113,4	446,1
Перу	22430,0	264,5	15091,6	167,9	7338,5
Південна Африка	44412,8	130,2	78666,0	57,9	-34253,1
Південний Судан	2647,8	89,6	12,9	49,7	2634,8
Північна Македонія	46337,9	292,9	16407,3	103,0	29930,6
Польща	3296538,7	101,2	4102572,3	112,6	-806033,6
Португалія	282174,2	114,2	74838,2	121,5	207336,0
Пуерто-Рико	1142,4	66,4	4503,1	81,6	-3360,8

Республіка Корея	375868,8	114,8	455905,4	104,4	-80036,6
Республіка Молдова	726781,0	92,1	91246,9	77,3	635534,0
Реюньйон	3559,3	160,8	7,0	127,0	3552,3
Російська Федерація	3243064,6	88,8	6986202,1	86,4	-3743137,5
Руанда	2662,0	334,5	314,8	232,5	2347,1
Румунія	1005645,8	107,8	645511,3	126,3	360134,5
Сальвадор	485,6	135,6	1189,1	158,3	-703,5
Сан-Марино	1805,0	69,1	1126,6	53,3	678,4
Саудівська Аравія	744390,3	99,4	174913,4	93,6	569476,9
Сейшельські Острови	1673,2	159,1	494,8	95,8	1178,4
Сенегал	117121,1	69,3	1772,2	37,4	115348,8
Сент-Кітс і Невіс	639,0	22,2	28,2	5,9	610,8
Сербія	257426,0	95,8	173709,3	107,1	83716,7
Сингапур	188523,8	113,8	38338,1	120,2	150185,8
Сирійська Арабська Республіка	4020,8	51,2	2312,5	65,5	1708,4
Словаччина	709620,1	82,1	649214,1	123,5	60406,1
Словенія	38945,3	116,9	245002,7	128,6	-206057,5
Сомалі	12786,7	119,4	869,4	67,9	11917,3
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	628101,5	107,5	767173,4	86,0	-139071,9
Судан	55093,9	121,4	1157,6	531,9	53936,2
Суринам	3903,0	113,7	274,7	2077,3	3628,3
США	978910,6	88,1	3284185,5	110,9	-2305274,9
Сьєрра-Леоне	5468,4	126,7	82,4	16,4	5386,0
Таджикистан	27723,3	80,5	1323,7	202,3	26399,6
Таїланд	322366,7	141,0	217984,2	109,8	104382,5
Тайвань, Провінція Китаю	61216,5	88,9	248833,9	98,7	-187617,4
Того	25250,1	158,5	62,5	2816,9	25187,6
Тринідад і Тобаго	456,5	69,8	3874,7	1132,2	-3418,1
Туніс	362586,9	92,5	18986,8	80,4	343600,0
Туреччина	2619061,7	111,3	2354738,2	137,4	264323,5
Туркменистан	54932,0	96,7	82964,4	57,5	-28032,4
Уганда	21495,0	175,8	7403,8	102,5	14091,2
Угорщина	1562810,3	94,9	1241628,8	98,5	321181,5
Узбекистан	216183,5	75,6	112706,5	92,9	103477,1
Уругвай	351,9	69,8	6237,8	48,8	-5885,9
Фарерські Острови	-	-	14052,0	162,0	-14052,0
Філіппіни	206940,3	62,8	52598,9	89,8	154341,3
Фінляндія	46178,7	57,3	275263,9	84,4	-229085,2
Фолклендські (Мальвінські) Острови	-	-	809,2	68,3	-809,2
Франція	596492,4	110,9	1652790,6	111,6	-1056298,2
Хорватія	37197,4	106,2	52513,3	113,0	-15316,0
Центральноафриканська Республіка	788,2	111,0	0,6	38,9	787,6
Чад	1446,8	85,6	0,1	-	1446,7
Чехія	920961,6	104,9	1165505,0	112,6	-244543,4

Чилі	5056,2	63,0	46758,5	107,7	-41702,4
Чорногорія	7184,0	102,7	9804,7	1513,8	-2620,7
Швейцарія	127653,4	117,5	1603613,9	97,5	-1475960,5
Швеція	77068,7	109,8	489021,0	105,1	-411952,2
Шри-Ланка	62352,2	152,7	38069,7	95,8	24282,5
Японія	249951,4	107,8	962730,6	130,6	-712779,2

Додаток Г

Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами України за 2019 рік

	Експорт			Імпорт			Сальдо
	тис.дол. США	у % до 2018	у % до зага льно го обсяг у	тис.дол. США	у % до 2018	у % до загаль ного обсяг у	
Україна	50060335,5	105,8	100,0	60783662,3²	106,3	100,0	-10723326,8
у тому числі							
Вінницька	1455522,8	101,8	2,9	631607,1	112,2	1,0	823915,7
Волинська	694011,3	96,4	1,4	1455619,2	106,4	2,4	-761607,9
Дніпропетровська	7907994,5	102,4	15,8	5521799,0	104,9	9,1	2386195,5
Донецька	4633454,5	95,6	9,3	2222934,4	98,9	3,7	2410520,1
Житомирська	719162,7	108,7	1,4	568556,0	106,9	0,9	150606,7
Закарпатська	1489958,0	89,8	3,0	1471207,3	97,1	2,4	18750,7
Запорізька	3080720,1	91,2	6,2	1529298,1	86,8	2,5	1551422,0
Івано-Франківська	911614,7	104,6	1,8	833743,6	100,0	1,4	77871,1
Київська	1948493,4	105,0	3,9	4110845,9	112,9	6,8	-2162352,5
Кіровоградська	707025,4	135,5	1,4	250130,5	95,1	0,4	456894,9
Луганська	152851,1	75,3	0,3	252941,4	88,7	0,4	-100090,3
Львівська	2202046,4	116,2	4,4	3086323,6	114,0	5,1	-884277,2
Миколаївська	2152565,3	101,9	4,3	988963,9	133,6	1,6	1163601,4
Одеська	1384236,3	83,0	2,8	1880415,4	121,6	3,1	-496179,1
Полтавська	2102927,4	110,3	4,2	1360182,5	100,1	2,2	742744,9
Рівненська	440168,9	107,1	0,9	382580,7	128,0	0,6	57588,2
Сумська	883384,5	110,1	1,8	656440,4	90,8	1,1	226944,1
Тернопільська	434272,1	96,0	0,9	450008,3	107,4	0,7	-15736,2
Харківська	1415077,8	110,6	2,8	1744788,8	100,3	2,9	-329711,0
Херсонська	268128,7	99,3	0,5	406162,1	123,9	0,7	-138033,4
Хмельницька	642384,2	100,7	1,3	563906,6	126,3	0,9	78477,6
Черкаська	863607,0	109,9	1,7	477380,8	119,9	0,8	386226,2
Чернівецька	213837,3	106,9	0,4	208606,2	149,4	0,3	5231,1
Чернігівська	807420,2	107,0	1,6	419286,2	86,8	0,7	388134,0
м.Київ	12492712,4	121,9	25,0	25682013,2	109,1	42,3	-13189300,8